

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SERAMİK ANASANAT DALI

**GELENEKSEL ÇANAKKALE SERAMİKLERİ ÜSLUBUNDA
DESEN ARAŞTIRMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVDA FİĞAN PAZARCIK

Tez Danışmanı

DOÇ. HALİDE OKUMUŞ ŞEN

ÇANAKKALE – 2023

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SERAMİK ANASANAT DALI

**GELENEKSEL ÇANAKKALE SERAMİKLERİ ÜSLUBUNDA DESEN
ARAŞTIRMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVDA FİĞAN PAZARCIK

Tez Danışmanı

DOÇ. HALİDE OKUMUŞ ŞEN

ÇANAKKALE – 2023

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Sevda Figan PAZARCIK tarafından Doç. Halide OKUMUŞ ŞEN yönetiminde hazırlanan ve **30/11/2023** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “Geleneksel Çanakkale Seramikleri Üslubunda Desen Araştırmaları” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Seramik Anasanat Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. XXXXXX XXXXXX XXX

(Danışman)

Prof. XXXX XXXXX

Doç. XXXXX XXXXX XXXXXXXXX

.....

.....

.....

Tez No : 10613492

Tez Savunma Tarihi : 30/11/2023

.....

Prof. Dr. XXXXX XXXXX XXXXXX

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Sevda Figan PAZARCIK

30/11/2023

TEŞEKKÜR

Tüm bilimsel ve sanatsal çalışmaların ortaya çıkması uzun, zor ve kontrollü bir süreci zorunlu kılmaktadır. Bu zorlu süreçte yanımda olarak, çeşitli katkıları ile bana destek olanların çalışmanın oluşması üzerindeki etkisi yüksek olmuştur. Bu bağlamda çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen, saygı değer danışman hocam Doç. Halide OKUMUŞ ŞEN'e, Geleneksel Çanakkale Seramikleri dekor çalışmalarım konusunda beni her zaman cesaretlendiren ve çalışmam boyunca bana çok değerli katkılarda bulunan sevgili hocam Prof. Ayşe GÜLER'e, beni seramik sanatıyla tanıştıran hocam Necati IŞIK'a, yaşamım boyunca bana her zaman destek olan eşim Yener PAZARCIK'a, sevgili anneme, sevgili babama ve hayatımın her aşamasında bana öncü olan değerli amcam Ali İhsan KARAOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sevda Figan PAZARCIK
Çanakkale, Aralık 2023

ÖZET

GELENEKSEL ÇANAKKALE SERAMİKLERİ ÜSLUBUNDA DESEN ARAŞTIRMALARI

Sevda Figan PAZARCIK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Seramik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Halide OKUMUŞ ŞEN

30/11/2023, 108

Geleneksel Çanakkale seramikleri 17.yy. sonları ile 20.yy. başları arasında üretilmiştir. Bu tezin ilham kaynağı geleneksel Çanakkale seramiklerinin tabak desenleri olmuştur. Desenlerde genellikle bitkisel öğelerin, yelkenlilerin, madalyonların, cami-köşk tasvirlerinin, çarkıfelek motiflerinin ve kuş, zürafa, balık gibi hayvanların çalışıldığı görülmektedir. 19.yy. sonlarından itibaren at başlı testilerin ve at biçimli kaplarını yoğun olarak üretilmesine rağmen Çanakkale için tarihi, turistik, ekonomik ve sosyal yaşamda önemli yeri olan at, seramik yüzeylerde esin kaynağı olarak kullanılmamıştır.

Bu tezde, Çanakkale tabak desenleri tekrarından kaçınmak ve yeni desen önerileri sunmak için at ve atla ilişkili mekanlardan Aynalı Çarşı ile Yalı Hanı desen konusu olarak seçilmiştir. Geleneksel Çanakkale tabak desenlerindeki serbest fırça dekoru yöntemi ile öncelikle at ve Çanakkale’de atla ilişkili mekân desenleri, daha sonra da at ve atla ilişkili mekân desenlerinin birleştirildiği kompozisyonlar çalışılmıştır. Üretilen desenler sıraltı serbest fırça tekniği ile seramik yüzeylere uygulanmış ve geleneksel Çanakkale tabak desenleri tarzında yeni desen önerileri sunulmuştur. Uygulama sonuçlarının, Çanakkale’ye ait farklı öğelerin de çalışılmasında esin kaynağı olacağı, günümüzün ve geleceğin Çanakkale seramiklerine yeni desenlerin eklenmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Seramik, Geleneksel, At Desenleri, Fırça Tekniği

ABSTRACT

PATTERN RESEARCH IN THE STYLE OF TRADITIONAL ÇANAKKALE CERAMICS

Sevda Figan PAZARCIK

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Thesis in Ceramics

Advisor: Assoc. Prof. Halide OKUMUŞ ŞEN

30/11/2023, 108

Traditional Çanakkale ceramics were produced between the late 17th and early 20th centuries. This thesis was inspired by the plate patterns of traditional Çanakkale ceramics. The patterns generally depict floral elements, sailboats, medallions, depictions of mosques and mansions, passionflower motifs and animals such as birds, giraffes and fish. Since the late 19th century, although horse-headed jugs and horse-shaped vessels have been produced intensively, the horse, which has an important place in the historical, touristic, economic and social life of Çanakkale, has not been used as a source of inspiration on ceramic surfaces.

In this thesis, in order to avoid the repetition of Çanakkale plate patterns and to offer new pattern suggestions, Aynalı Bazaar and Yalı Inn were chosen as pattern subjects. Using the free brush decor method in traditional Çanakkale plate patterns, firstly horse and horse-related place patterns in Çanakkale, and then compositions combining horse and horse-related place patterns were studied. The patterns produced were applied to ceramic surfaces with underglaze free brush technique and new pattern suggestions were presented in the style of traditional Çanakkale plate patterns. It is envisaged that the results of the application will be a source of inspiration for the study of different elements of Çanakkale and will contribute to the addition of new patterns to today's and future Çanakkale ceramics.

Keywords: Çanakkale, Ceramics, Traditional, Horse Patterns, Brush Technique

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	ix
GÖRSELLER DİZİNİ.....	x
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ	
	1
1.1. Çanakkale Seramiklerinin Tarihçesi.....	2
1.2. Geleneksel Çanakkale Seramiklerinin Genel Özellikleri.....	4
1.3. Çanakkale Seramiklerinde Uygulanan Dekor Teknikleri.....	6
1.3.1. Astar Dekorları.....	6
1.3.2. Sırüstü Dekor.....	10
1.3.3. Parça Ekleme Dekor.....	11
1.3.4. Sıraltı Dekor.....	12
1.4. Geleneksel Çanakkale Seramikleri Üslubunda Fırça Dekor Çalışan Seramikçiler.....	15
1.4.1. Hilal Yaman Taşkiran.....	17
1.4.2. Adil Can Güven.....	21
1.4.3. Nur Sütçü.....	24
1.4.4. Burak Çiftçi.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

ESİN KAYNAĞI OLARAK AT FİĞÜRÜNÜN KULLANIM

28

2.1. Geleneksel Çanakkale Seramiklerinde At Figürünün Kullanımı.....	29
2.2. Geleneksel Çanakkale Seramikleri Güncel Yorumlarında At Figürünün Kullanımı.....	34
2.3. Seramik Yüzeylerde At Deseni Çalışan Yabancı Sanatçılar.....	36
2.3.1. Pablo Picasso.....	36
2.3.2. Salvador Dali.....	39
2.3.3. Ai Weiwei.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GELENEKSEL ÇANAKKALE SERAMİKLERİ ÜSLUBUNDA DESEN ARAŞTIRMALARI VE KİŞİSEL UYGULAMALARI

45

3.1. Kâğıt Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabak Desenleri Fırça Dekorları Üslubunda Çalışmalar.....	48
3.2. Seramik Yüzeyler Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabak Desenleri Fırça Dekorları Üslubunda Çalışmalar.....	53
3.2.1. Ortası Çiçek Rozetli Tabaklar.....	53
3.2.2. Ortası Çiçek Demetli Tabaklar.....	54
3.2.3. Çarkıfelek Motifli Tabaklar.....	56
3.2.4. Yelken Motifli Tabaklar.....	58
3.2.5. Cami ve Köşk Tasvirli Tabaklar.....	60
3.2.6. Hayvan Figürlü Tabaklar.....	62
3.3. Kâğıt Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabakları Fırça Dekoru Üslubunda At Deseni Çalışmaları.....	64
3.4. Kâğıt Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabakları Fırça Dekoru Üslubunda Mekân Deseni Çalışmaları.....	72
3.4.1. Aynalı Çarşı.....	72
Aynalı Çarşı Deseni Çalışmaları.....	76
3.4.2. Yalı Hanı.....	77
Yalı Hanı Deseni Çalışmaları.....	79
3.5. Kâğıt Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabakları Fırça Dekoru Üslubunda At ve Mekân Konulu Kompozisyon Çalışmaları.....	82

3.6. Seramik Yüzeyler Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabakları Fırça Dekorü Üslubunda Sıraltı Uygulamalar.....	88
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER	101
-------------------	-----

4.1. Sonuç.....	101
-----------------	-----

4.2. Öneriler.....	103
--------------------	-----

KAYNAKÇA	104
----------------	-----

ÖZGEÇMİŞ	I
----------------	---

EKLER	III
-------	-----

SİMGELER VE KISALTMALAR

ç	Çap
y	Yükseklik
u	Uzunluk
yy.	Yüz Yıl
S	Sayfa
cm	Santimetre

GÖRSELLER DİZİNİ¹

Görsel No	Görsel Adı	Sayfa No
Görsel 1	Hayvan Biçimli Geleneksel Çanakkale Formu.	7
Görsel 2	Akıtma Dekorlu Çukur Tabak.	8
Görsel 3	Mermer Dekorlu Testi.	8
Görsel 4	Serpme Dekorlu Sürahi.	9
Görsel 5	Sır Üstü Dekorlu Tabak.	10
Görsel 6	Sırüstü Soğuk Boya Dekorlu Testi.	11
Görsel 7	Parça Ekleme Dekorlu At Başlı Testi.	12
Görsel 8	Sıraltı Dekorlu, Madalyon Motifli Tabak.	13
Görsel 9	Çarkıfelek Motifli Tabak.	13
Görsel 10	a) Temel Fırça Vuruşları b) Hilal Taşkıran c) Geleneksel Çanakkale Seramikleri Motifleri Örnek Uygulamaları.	18
Görsel 11	Hilal Yaman Taşkıran, Yelkenli Tabak.	19
Görsel 12	Hilal Yaman Taşkıran, Yelkenli Tabak.	19
Görsel 13	Hilal Yaman Taşkıran, Çiçek Demetli Tabak.	19
Görsel 14	Hilal Yaman Taşkıran, Rozet Çiçekli Tabak.	19
Görsel 15	Hilal Yaman Taşkıran, Kuş ve Bitki Tabak.	20
Görsel 16	Hilal Yaman Taşkıran, Cami Desenli Tabak.	20
Görsel 17	Hilal Yaman Taşkıran, Çiçek Bordürlü ve Rozetli Tabak.	20
Görsel 18	Adil Can Güven, Geleneksel Çanakkale Deve Biçimli Kap Çalışırken.	21
Görsel 19	Adil Can Güven, Çarkıfelek Desenli Tabak.	22
Görsel 20	Adil Can Güven, Çarkıfelek Desenli Tabak.	22
Görsel 21	Adil Can Güven ve Nursan Güven, Çanakkale'nin Sırları adlı sergiden.	23

¹ Görseller dizinindeki görsellerin erişim adres ve eser teknik bilgilerine (ölçü, yıl vb.) Ekler kısmındaki dizinden ulaşabilirsiniz.

Görsel 22	Nur Sütçü, Cami Tasvirli Tabak.	24
Görsel 23	Nur Sütçü, Kuş ve İbrik Desenli Tabak.	24
Görsel 24	Nur Sütçü, Çiçek Rozetli Tabak.	25
Görsel 25	Nur Sütçü, Çiçek Rozetli Tabak.	25
Görsel 26	Nur Sütçü, Madalyon Motifli Tabak.	25
Görsel 27	Nur Sütçü, Madalyon Motifli Tabak.	25
Görsel 28	Burak Çiftçi, Çarkıfelek Desenli Tabak.	26
Görsel 29	Burak Çiftçi, Çarkıfelek Desenli Tabak.	26
Görsel 30	Burak Çiftçi, Hayvan, Bitki Desenli Tabak.	27
Görsel 31	Burak Çiftçi, Yelkenli Desenli Tabak.	27
Görsel 32	Burak Çiftçi, Çarkıfelek Desenli Tabak.	27
Görsel 32	Burak Çiftçi, Madalyon Desenli Tabak.	27
Görsel 34	At Başlı Testi.	30
Görsel 35	At Biçimli Kap.	30
Görsel 36	At Biçimli Kap.	30
Görsel 37	Mehmet Uzuner Seramik Koleksiyonu “Çanakkale’nin Atları” Sergisinden.	31
Görsel 38	İsmail Bütün, At Başlı Testi Yapımı.	32
Görsel 39	İsmail Bütün, At Başlı Testi.	32
Görsel 40	İsmail Bütün, Geleneksel Çanakkale Seramikleri At Biçimli Kap Üretimi.	33
Görsel 41	Burak Çiftçi, Madalyonlu, At Başı Rölyefli Tabak.	34
Görsel 42	Burak Çiftçi, Bitki ve Hayvan Desenli, At Başı Rölyefli Tabak.	34
Görsel 43	Burak Çiftçi, Truva Atı Deseni.	35
Görsel 44	Pablo Picasso.	36
Görsel 45	Matador ve Boğa.	37
Görsel 46	Matador ve Boğa.	38

Görsel 47	Matador.	38
Görsel 48	Matador ve Boğa.	38
Görsel 49	Salvador Dali.	39
Görsel 50	Troia Atı deseni, Salvador Dali.	40
Görsel 51	Salvador Dali, Le Cheval Bleu.	40
Görsel 52	Salvador Dali Atlı Tabak.	41
Görsel 53	Salvador Dali Atlı Tabak.	41
Görsel 54	Salvador Dali, Plato en porcelana de Salvador Dalí - Antiguedades Barcelona Anticuario Tandem	42
Görsel 55	Salvador Dali, Plato en porcelana de Salvador Dalí - Antiguedades Barcelona Anticuario Tandem.	42
Görsel 56	Ai Weiwei, Porselen Kavanoz.	43
Görsel 57	Kavanoz, geç Yüan Hanedanlığı, 1350- 75, sır altı dekoru, h.27,8cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston.	44
Görsel 58	Adil Can Güven ve Eşi Nursan Güven ile Atölyelerinde.	45
Görsel 59	“Son Çıraftan, Yeni Ustalara”	46
Görsel 60	Motif ve kompozisyon çalışmaları: a) Çarkıfelek motifinin ‘horoz ve tavuk motifi’ olarak yorumlanması. b) ‘Çanakkale Yelken Kulübü Bayan Sporcuları’ (S.Demir). c) Tekrara dayalı çevresel ve merkezi kompozisyon, d) Tematik kompozisyonlar, ‘Kaz dağlarının eteğinde koruluk’ ve ‘Servilerin gölgesinde uyuyanlar’ S. Turhan	47
Görsel 61	(a), (b), (c), (d). Sevda Figan Pazarcık, Çarkıfelek Motifleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları	49
Görsel 62	(a), (b), (c), (d), (d), (e), (f). Sevda Figan Pazarcık, Bitkisel Çıkışlı Rozet ve Desenlerin Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları,	50
Görsel 63	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Madalyon ve Rozetlerin Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları.	50
Görsel 64	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Bitki ve Hayvan Desenleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları.	51

Görsel 65	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Yelkenli Desenleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları.	51
Görsel 66	(a), (b), (c), (d). Sevda Figan Pazarcık, Cami, Köşk Desenleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları.	52
Görsel 67	Ortası Çiçek Rozetli Tabak.	53
Görsel 68	Sevda Figan Pazarcık, Ortası Çiçek Rozetli Tabak.	54
Görsel 69	Ortası Stilize Nar Motifli Tabak.	55
Görsel 70	Sevda Figan Pazarcık, Çiçek Demetli Tabak.	56
Görsel 71	Çarkıfelek Motifli Tabak.	57
Görsel 72	(a), (b), (c), (d), (d), (e), (f), (g), (h), (i), (j), (k), (l). Sevda Figan Pazarcık, Çarkıfelek Motifleri Sıraltı Fırça Dekorü Çalışmaları.	57
Görsel 73	Yelken Motifli Tabak, Sırüstü Fırça Dekorü.	58
Görsel 74	(a), (b), (c), (d), (d), (e), (f). Sevda Figan Pazarcık, Yelkenli Motifleri Sıraltı Fırça Dekorü Çalışmaları.	59
Görsel 75	Cami Tasvirli Tabak, Sıraltı Fırça Dekorü.	60
Görsel 76	(a), (b). Sevda Figan Pazarcık, Cami ve Köşk Desenleri Sıraltı Fırça Dekorü Çalışmaları.	61
Görsel 77	Sevda Figan Pazarcık, “Mahalle”, Cami ve Köşk Desenleri Yorumu, Sıraltı Fırça Dekorü.	61
Görsel 78	Hayvan Figürlü Tabak.	62
Görsel 79	Sevda Figan Pazarcık, Balık Deseni	63
Görsel 80	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Kuş, Bitki ve Balık Figürleri Sıraltı Fırça Dekorü Çalışmaları.	63
Görsel 81	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü.	65
Görsel 82	(a), (b). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları.	65
Görsel 83	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları.	66
Görsel 84	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları.	67

Görsel 85	(a), (b), (c), (d). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları.	68
Görsel 86	(a), (b). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları.	69
Görsel 87	Sevda Figan Pazarcık, At Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları.	69
Görsel 88	(a), (b), (c), (d). Sevda Figan Pazarcık, At Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları.	70
Görsel 89	(a), (b). Sevda Figan Pazarcık, At Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları.	71
Görsel 90	Aynalı Çarşı, Fotoğraf: Sevda Figan Pazarcık.	73
Görsel 91	Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni.	75
Görsel 92	Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni.	75
Görsel 93	Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni.	76
Görsel 94	Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni.	76
Görsel 95	Yalı Hanı, Fotoğraf: Sevda Figan Pazarcık.	77
Görsel 96	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni.	78
Görsel 97	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni.	79
Görsel 98	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni.	79
Görsel 99	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni.	80
Görsel 100	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni.	80
Görsel 101	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni.	81
Görsel 102	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni.	81
Görsel 103	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	82
Görsel 104	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	83
Görsel 105	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	83
Görsel 106	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	83
Görsel 107	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	84

Görsel 108	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	84
Görsel 109	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	85
Görsel 110	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	85
Görsel 111	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	86
Görsel 112	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	86
Görsel 113	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	87
Görsel 114	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak.	88
Görsel 115	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak.	89
Görsel 116	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak.	89
Görsel 117	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak.	90
Görsel 118	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak.	90
Görsel 119	Sevda Figan Pazarcık, At Desenli Tabak.	91
Görsel 120	Sevda Figan Pazarcık, At Desenli Tabak.	90
Görsel 121	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	92
Görsel 122	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	92
Görsel 123	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	93
Görsel 124	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	94
Görsel 125	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	94
Görsel 126	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	95
Görsel 127	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	95
Görsel 128	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	96
Görsel 129	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	97
Görsel 130	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	98
Görsel 131	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon.	99

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Geleneksel Çanakkale seramikleri 17. yy. sonları ile 20. yy. başları arasında üretilmiştir. Bu seramiklerin çoğunluğunda astar dekorlarından daldırma, akıtma, fırça, serpme, ebru ve mermer tekniklerinden biri veya birkaçı birlikte kullanılmıştır. Tabaklar hariç hemen hemen tüm formlarda parça ekleme dekorunun, küplerde, kaselerde, tabaklarda genel olarak sıraltı fırça dekorunun, bazı tabaklarda ise nadir olarak sırüstü fırça dekorunun kullanıldığı görülmektedir. Bu tezin ilham kaynağı geleneksel Çanakkale seramikleri tabak desenleri olmuştur.

Geleneksel Çanakkale tabakları 17. yy. sonlarından 19. yy. başlarına kadar üretilmiş, kırmızı bünyeye sahip, genellikle krem astarlı seramiklerdir. Desenleri incelendiğinde üsluplaşmış, çok yalın, stilize, izlenimsel betimleme kompozisyonların sıraltı fırça tekniği ile uygulandıkları görülmektedir. Çanakkaleli ustalar fırça dekorlarındaki becerileri ve fırça hakimiyetleri ile birbirinin tekrarı niteliğinde olsa da her biri kendine özgü farklı nüanslar içeren bu desenleri kendi imzalarını atarcasına rahatlıkla çalışmışlardır.

Tez konusunun evreni; geleneksel serbest fırça dekorlu Çanakkale tabak desenleri olup geleneksel Çanakkale tabak desenleri üslubunda yeni desen önerilerinin, geleneksel serbest fırça tekniği ile uygulandığı çalışmalar ile sınırlıdır. Tez çalışması dört bölümde ele alınmıştır.

Birinci bölümde; geleneksel Çanakkale seramiklerinin tarihçesi, genel özellikleri ve kullanılan dekor teknikleri hakkında bilgi verilmiş, geleneksel Çanakkale tabak desenlerini günümüzde serbest fırça dekoru ile çalışan sanatçılara ve eserlerine değinilmiştir.

İkinci bölümde; bu tezin kapsamında sunulacak yeni desen önerilerinde seramik yüzeylere at figürü ve Çanakkale’de atla ilişkili mekanlar çalışılması planlandığından öncelikle geleneksel Çanakkale seramiklerinde ve günümüzde Çanakkale’de esin kaynağı olarak at figürünün kullanımı ele alınmış, sonra da seramik yüzeylerde geleneklerinin de yansması olarak at figürünü kullandığı görülen dünyaca ünlü sanatçılardan birkaçına ve çalışmalarına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde; öncelikle geleneksel Çanakkale seramikleri tabak desenleri serbest fırça vuruşlarını deneyimlemek ve özümsemek amacıyla geleneksel Çanakkale tabak desenleri kişisel serbest fırça dekoru ile çalışılmıştır. Ardından, Çanakkale tabak desenleri tekrarından kaçınmak ve yeni desen önerileri sunmak adına gerek kişisel ilgi ve gerekse Çanakkale için tarihi, turistik, ekonomik ve sosyal yaşamda önemli yeri olan hayvanlardan at ve atla ilişkili mekanlardan da Aynalı Çarşı ve Yalı Hanı desen konusu olarak seçilmiştir. Üretilen desenler kırmızı çamurlu, krem rengi astarlı çukur tabak ve karo yüzeylere sıraltı geleneksel serbest fırça dekoru ile uygulanarak geleneksel Çanakkale tabak desenleri üslubunda, yeni desen önerileri sunulmuştur.

Dördüncü bölümde; sonuç olarak bulgulara ve önerilere yer verilmiştir.

Tezin önemi; çalışılan desenlerde Geleneksel Çanakkale tabaklarındaki üsluplaşmış fırça tekniği kullanılarak, Çanakkale'ye ait öğeler özerinden yeni desen ve betimlemelerin üretilmesi, yeni önerilerin sunulması, günümüzün ve geleceğin Çanakkale Seramiklerine yeni desenlerin eklenmesi ile yeni çalışmalara da esin kaynağı oluşturulmasına katkı sağlaması olarak ifade edilebilir.

Bu tezin hazırlanmasında Çanakkale Seramikleri ile ilgili kitaplardan, makale, yüksek lisans ve sanatta yeterlilik tezlerinden, konu ile ilgili internet kaynaklarından ve Çanakkale tabak desenlerini geleneksel serbest fırça dekoru ile çalışan seramikçilerle yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır.

1.1. Çanakkale Seramiklerinin Tarihçesi

Adını şehirdeki seramik üretiminden aldığı düşünülen Çanakkale'de, 17. yy. sonlarından 20. yy. başlarına kadar aktif olarak geleneksel seramik üretimi gerçekleştirilmiştir. 20. yy. ortalarından itibaren ise geleneksel seramik üretimi durma noktasına gelmiştir (Okumuş vd., 2023: 63).

Çanakkale'yi gören batılı seyyahların günlüklerindeki bilgilerle, ülkemizde ve yurt dışı müzelerinde bulunan Çanakkale seramikleri değerlendirilerek bu seramiklerin üretim tarihlerinin tespit edilmeye çalışıldığı güncel kitapta da yaklaşık olarak bu seramiklerin 1670 yılında başlayıp 1915 yılında durma noktasına geldiği ifade edilmektedir (Takaoğlu ve Takaoğlu, 2021: 29).

17. yy.'dan itibaren bazı yabancı gezginlerin dikkatini çeken hediyelik eşya niteliğindeki Çanakkale Seramikleri, 19. yy. ortalarından itibaren satın alınma yoluyla bazı batı ülkelerinin koleksiyonlarına da girmeye başlamıştır (Altun; 1996, 5). Bunlardan Paris Sevres Porselen Müzesi, Atina Benaki Müzesi, Londra Victoria and Albert Müzesi, (“Çanakkale Seramikleri”, 2023) ve Düsseldorf Hetjens Seramik Müzesi’nde geleneksel Çanakkale seramikleri yer almaktadır (Okumuş Şen, 2019:31). 19. yy. ikinci yarısında çömlek üretiminin şehirde en önemli gelir kaynaklarından biri olduğu belirtilmektedir. Başlıca seramik satılan ülkelerin arasında Romanya, Yunanistan, Kıbrıs ve Mısır yer almaktadır (“Kentte Seramiğin Tarihsel Gelişimi”, 2021).

Çanakkale testilerini konu alan yüksek lisans tezinde, 1997 yılında Çanakkale il merkezinde sadece dört özel seramik atölyesinin bulunduğu, bu atölyelerde eski Çanakkale seramiklerinin artık üretilmediği, Ezine, Akköy’de bir kişi tarafından yöresel testiler yapıldığı, Eceabat’ta da piyasaya dönük hediyelik eşya üreten iki atölye olduğu belirtilmektedir (Yılmaz, 1999: 25). Çanakkale Seramiklerinin tarihsel sürecini oldukça kapsamlı ele alan bir yayında ise 2008 yılında şehirde birkaç seramik atölyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale Seramikleri Araştırma Merkezi ve geleneksel Çanakkale seramikleri yapmayan Eceabat’ta üç, Halileli Köyü’nde 1 atölye bulunduğu ifade edilmektedir (Güler, 2008: 83).

Günümüzde şehre seramik alanında üretim yapmak üzere gelen girişimcilerin ve seramik mezunlarının artmasıyla Çanakkale’de seramik üretimi yapan atölye sayısı da artmıştır (Okumuş vd., 2023: 65). Kentin büyümesiyle ilişkili olarak seramik üretim atölyeleri şehrin farklı bölgelerine varlık göstermeye başlamışlardır. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi’nce yapılan çalışmalar üretimin Aynalı Çarşı arkası Kemalpaşa mahallesi Eski Havra Sokakta, Cami-i Kebir mahallesinde (bugün Fevzi Paşa Mahallesi), Cevatpaşa mahallesinde Çanakçılar sokağında ve eski Sümerbank alanında, gerçekleştirildiğini göstermektedir. Günümüzde de seramik atölyeleri benzer şekilde Aynalı Çarşı arkası Kemalpaşa mahallesi Eski Havra Sokakta, Çimenlik Kalesi arkasında Fevzipaşa mahallesinde, Aynalı Çarşı etrafında üretimlerini sürdürmektedirler. Günümüzde kent genelinde üretim yapan en az 40 seramik atölyesi bulunmaktadır (“Kentte Seramiğin Tarihsel Gelişimi” 2021).

“20. yüzyılın sonlarında yaygın tanınırlığa ulaşan Geleneksel Çanakkale Seramiklerinin yeniden canlandırılması ve yaşatılması amacıyla gerçekleştirilen çabalar, 21.

yüzyılın başlarına uzanan kısa geçmişe sahiptir. Çanakkale ilinde, kurumlar, sektörler, sivil toplum örgütleri, akademili ve alaylı bireyler tarafından, yerel geleneksel seramikleri yeniden üretmek ve sürdürülebilirlik koşullarını oluşturmak amacıyla, çok yönlü ve çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ancak, çözüme ulaştırılamayan en temel sorun, üretim için gönüllü, birikimli ve yeteneklerini bu yönde geliştirmiş eğitilmiş bireylerin eksikliği olmuştur. Çanakkale’de bu sürece tanıklık ederek yetişen yeni nesil genç seramikçiler, Geleneksel Çanakkale Seramiklerine sahip çıkmaya ve üretmeye başlamış ve günümüzde Çanakkale ilinin seramik çehresini yeniden aydınlatacak dönüşümün erken örneklerini göstermişlerdir” (Güler, 2019: 18).

Çanakkale’de seramik üretiminin yeniden canlanması amacıyla zaman zaman çalıştaylar, sergiler, konferanslar, eğitim ve öğretim programları düzenlenmiştir. Bunlardan, Çanakkale Seramiklerinin ve günümüzde üretim geleneğinin sürdürülebilirlik olanaklarının araştırılması amacıyla düzenlenen ‘Geleneksel Çanakkale Seramikleri Dekorları Eğitim ve Öğretim Programı’ ve ‘Geleneksel ve Modern Çanakkale Seramikleri Çalıştayı’ bulgularında, Çanakkale Seramiklerinin özgün kültürel unsurlarının aktarılabilmesi için, geleneksel uygulama yöntemleriyle sürdürülmesinin temel bir zorunluluk olduğunun görüldüğü, bu seramiklerin geleneksel sürdürülebilirlik olanaklarının birebir tekrar edilmeleriyle değil, sahip oldukları biçim ve içerik değerlerinin korunmasıyla, günümüzün değerleriyle geliştirilmesiyle ve çeşitlendirilmeleriyle sağlanabileceğinin anlaşılmış olduğu ifade edilmektedir (Güler vd., 2019: 6609-6610).

1.2.Geleneksel Çanakkale Seramiklerinin Genel Özellikleri

Çanakkale Seramikleri kompozisyon, biçim, renk uyumu ve dekor yönünden İznik-Kütahya ve Milet işi seramiklerden farklılık göstermektedir. Çoğunluk kendine özgü olarak gelişmiştir. Bölgenin kaliteli kil yataklarına sahip olması günlük kullanım eşyalarının seramikten üretilmesine olanak sağlamıştır (Sanay, 1989: 16).

Osmanlı dönemi Türk Seramik Sanatıyla geleneksel halk seramikçiliği arasında özel bir yeri olan Çanakkale seramikleri, belli bir dönemin beğenisini yansıtmasının yanında, halk sanatının yaratma heyecanındaki çeşitliliği de gösteren etnografik özellikleriyle

değerlendirilebilir. Geniş bir coğrafyada tanınan ve beğeni kazanan Çanakkale Seramikleri değişik yörelerdeki seramikler üzerine de etki etmiştir (Altun, 1996: 7).

Çanakkale Seramiklerinde formlar oldukça çeşitlilik göstermektedir. Bu seramikler küp, testi, ibrik, kâse, sürahi, şekerlik, vazo, saksı, mangal, çanak, çömlek, meyvelik, tepsi, tabak, matara, şamdan, lamba, hokka, demlik, fincan, hayvan veya insan biçimli formlardan oluşmaktadır.

Çukur tabaklar, çanaklar, açık veya kapalı kâseler, sahanlar, meyvelikler, yaprak biçiminde şekillendirilmiş tabaklar, sepet örgülü kaplar açık formlardır. Kapalı formlar ise, şişkin gövdeli, uzun boyunlu, çoğunlukla kulplu, abartılı kabartma ağızlı olup zengin çeşitlilik sergileyen sıvı kaplarıdır. Bu kaplar çoğunlukla, applike dekorlu ve ağız kısımlarında çeşitli hayvan kabartmaları ile dikkati çeker. Kulplu ya da kulpsuz küpler, kavanozlar, şekerlikler, vazolar, mangallar bu kapalı formların çeşitliliğini oluşturur. Bunların dışında çoğunlukla hayvan figürlerinden oluşan kalemlikler, biblo, gaz lambası, gemi maketleri üretimin çeşitliliğinin göstergeleridir. Buharlı-yelkenli gemi maketi biçimli gaz lambaları ise gemi ile ilgili naif ayrıntılar barındırır (Altun, 1996: 7).

Kapların yüzeyinde Çanakkale'ye özgü dilimli çiçek rozetleri, meyve, selvi ağaçları, yaprak, çiçek demetleri gibi bitkisel motifler dışında siluet halinde cami, köşk gibi yapılar, yelkenliler stilize olarak çalışılmıştır. Oldukça sade, soyut bezeme üslubunda seramiklerdir. Kapların ağız kenar bordürlerinde görülen çapraz atılmış diyagonal çizgilerle oluşturulan kafes biçimli taramalar en yaygın uygulamalardandır (“Çanakkale Seramikleri” 2023).

Çanakkale seramiklerinde çoğunlukla şeffaf sır kullanılmıştır. Krem renkli astar üzerine kahverengiye yakın mor, kahverengi, sarı, turuncu, kırmızı-turuncu ve mavi-lacivert renklerle işlenmiş desen açıkça seçilmektedir. Desenin siyah, beyaz, mor-kahverengi, turuncu renklerle verildiği birçok Çanakkale seramiğinde sır koyu yeşil, yeşil-krem, kahve rengi, kirli sarı turuncu olarak uygulanmıştır (Öney, 1971: 2).

Çanakkale seramiklerinin 18. yy.'dan 19. yy. ilk yarısına ait dikkat çeken seramiklerin ilginç desenlerinin ve etkileyici stilize kompozisyonlarının ileri bir sanat görüşüne işaret ettiği söylenebilir (Öney, 1971: 3).

Çanakkale'de geç dönem üretilen seramiklerde daha fantastik uygulamalar olduğu görülmektedir. Bu dönemin testileri gibi bazı kaplarının da üst kısımlarının at, kuş başı şeklinde yapıldığı, bir başka grupta kap yüzeyine üstten bazı motiflerin eklendiği

görülmektedir. Yüzey üzerine eklenen çiçek, yaprak motifleri hatta hayvan figürleri ile kaplara yüksek kabartma görünümü yaratılmıştır. Bu seramikler abartılı olmakla birlikte üstün bir hayal gücünü yansıtmaktadır (“Çanakkale Seramikleri” 2023).

1.3. Çanakkale Seramiklerinde Uygulanan Dekor Teknikleri

Seramik üretiminde, ilk çağlardan günümüze değin geçen süreç içerisinde estetik ve ekonomik amaçların ötesinde; toplumların duyarlılığı, kültürel düzeyi, dinsel inanç ve davranışları, toplum içi ilişkileri, kısaca güncel yaşamları, duygu, düşünce ve beklentileri seramik yüzeylerde uygulanan dekor tekniklerine yansımıştır (Işıktan, 2007:1)

Çanakkale Seramikleri zengin dekor çeşitliliği ile ilgi çekmektedir. 18.yy’ın ortası ile 19.yy. İkinci yarısı arasında üretilen seramikler biçim, kompozisyon, renk uyumu ve dekor bakımından bu dönemde farklı yörelerde üretilmiş seramiklerden ayrılmaktadır. Kaba kırmızı çömlekçi çamuru, nadir olarak da bej çamurla şekillendirilen Çanakkale seramiklerinin özellikle desenleri dikkat çekmektedir. Çoğunlukla astar uygulama tekniklerinin görüldüğü bu seramiklerde sır altı, nadiren sırüstü ve parça eklemeli dekorlar kullanılmıştır. Bazı geç örnekler alacalı akıtma ile dekorlanmıştır (Okumuş, 2000: 62).

1.3.1. Astar Dekorları

Astar; basit anlatımı ile kuru kil ve suyun eşit oranda karıştırılmasıyla elde edilmektedir. Yarı sıvı, akıcı ve ince taneli olup uygulandığı seramik ürünün yüzeyinin rengini değiştirmek suretiyle ürüne dekoratif değerler katmak amacıyla kullanılan renkli bir kil tabakasıdır (Çobanlı, 1996:1). En yalın anlamda, sulandırılmış çamur da denebilir. Astarlar ve astar dekorları seramik eşyaların ilk ortaya çıkışından günümüze kadar uygulanmaktadır (Ayta. 1976:4). Anadolu'da genellikle astar ya da angop olarak tanımlanan bu madde farklı yörelerde farklı isimler de almaktadır." (Çobanlı, 1996:2).

Çoğunlukla astar dekorlarından daldırma, akıtma, ebru ve mermer, serpm ve fırça tekniğinin kullandığı Çanakkale seramiklerinde, bu dekor tekniklerinin hemen hemen hepsini tek formda bir arada görmek mümkündür. Burada üretilen örneklerin çoğunun iç

yüzeylerinin tamamen, dış yüzeylerinin ise yarıya kadar astarlanmış olduğu görülmektedir (Okumuş, 2000: 64).

Daldırma Tekniği ile deri sertliğindeki kurumuş ya da bisküvi pişirimi yapılmış ürünler astarlanmaktadır. Çanakkale Seramiklerinde bazı formların yarısı ya da daha az bir bölümü daldırma tekniği ile astarlanmıştır. Formlar genellikle ayak kısımlarından tutularak astara daldırıldıkları için bu bölgeler çamurun kendi renginde bırakılmıştır (Okumuş, 2000: 67, 68).

Görsel 1. Daldırma Tekniği, Hayvan Biçimli Form

Akıtma Tekniği, şekillendirilmiş çamurun üzerine farklı renkte astarların çeşitli aletlerle serbest olarak akıtılması ile yapılan astar dekorlama tekniğidir (Çobanlı, 1996:96). Yaklaşık yüz yıl kadar önce Bulgaristan ve Romanya'dan ülkemize göçen seramik ustaları astar akıtma ile dekor tekniğini ülkemize taşımışlardır. Halk seramik sanatının özgün işlerini ortaya koyan Çanakkaleli seramik ustaları serbest akıtma tekniğini çok iyi kullanan seramikçilerdir (Arcasoy ve Başkırkan, 2020: 216, 217).

“Akıtma tekniğinin Çanakkale seramiklerinin özellikle geç dönem örneklerinden olan hemen hemen her form çeşidinde uygulandığı görülmektedir. Bazı örneklerde akıtma olarak renkli sırlar kullanılmıştır” (Okumuş, 2000: 71).

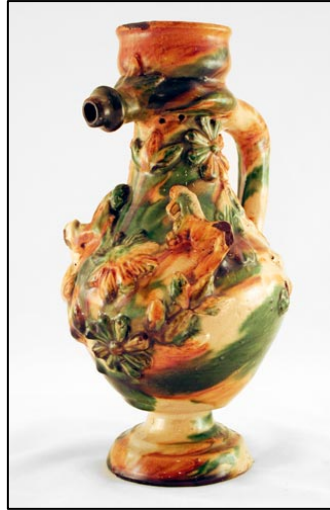
Astarın ham ürünler üzerine serbest el ya da bir alet yardımı ile akıtılıp şeffaf ya da renkli şeffaf sırlar ile sırlandığı görülmektedir. Renkli sırların ise astarlı ya da astarsız

bisküvi ürünler üzerine benzer şekilde serbest el ya da bir alet yardımı ile akıtıldığı görülmektedir.

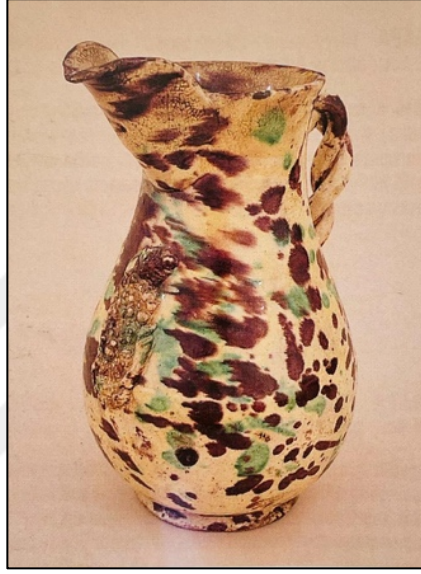
Görsel 2. Akıtma Dekorlu Çukur Tabak, 20. yy başı, y: 8.3 cm., Ağız ç: 27.2 cm.

Ebru ve Mermer Tekniği, önceden tasarlanması olanaksız, rastlantı sonucu oluşan renkli astar dekorlarıdır. Yurdumuzda 19. yüzyılda Çanakkale Seramiklerinde örnekleri görülmektedir. Genellikle düz yüzeyler üzerine yapılan astar dekorlarıdır (Okumuş, 2000: 73,74).

Görsel 3. Mermer Dekorlu Testi, 19.yy sonu- 20.yy başı, y: 30.3cm., Gövde ç: 14.5 cm., Dip ç: 10.2 cm.

Serpme Tekniği, genellikle yarı yaş, bisküvi pişirimi yapılmamış üründere uygulanır. Üzerine elle veya bir alet yarımıyla beyaz astar serpilerek gelişi güzel lekeler oluşturulan parça bisküvi pişirimi yapılarak daha sonra da şeffaf sırla sırlanır. Rastlantısal sonuçların alındığı serpme tekniğinin Çanakkale seramiklerinin çoğu form çeşidinde uygulandığı görölmektedir. Serpme üzerine uygulanan tek renkli sır, alttaki serpme yapılan rengin öne çıkmasını sağlamaktadır (Okumuş, 2000: 76).

Görsel 4. Serpme Dekorlu Sürahi, 19.yy. sonu- 20.yy. başı, y: 28.2 cm., Ağız ç: 10.7 cm., Dip ç: 10.8 cm.

Fırça Tekniği ile diğer astar uygulama tekniklerinden farklı olarak daha kontrollü dekor uygulamaları yapılabilmektedir. Kuru ve bisküvi pişirimi yapılmış ürünlerin astarlanmasında fırça tekniği kullanıldığında daha iyi sonuç alınır. Yaş ürün üzerinde astar yeterince emilemeyeceği için yüzeyde fırça izleri oluşacaktır. Fırça ile astarlamada ürünün tümünü ya da sadece istenilen yerleri astarlamak mümkündür (Çobanlı, 1996:53, 120). Astarın daldırma, akıtma, serpme gibi yöntemlerle uygulanması dekor için elverişsiz ise ve farklı bir etki isteniyorsa astar fırça ile uygulanabilir. Bu şekilde uygulanan astar aynı zamanda üzerine çeşitli dekor teknikleri uygulamak için bir zemin oluşturur.

1.3.2. Sırüstü Dekor

Sırüstü dekorları sırlanmış ve sır pişirimi yapılmış ürünlerin üzerine sırüstü boyalarla çalışılmaktadır. Sırüstü boyaların sabitlenebilmesi için üçüncü bir pişirim yapılması gerekmektedir. Çanakkale seramiklerinde nadir olarak sır üstü dekoru kullanıldığı ve sırüstü dekorunun fırça ile uygulanmış olduğu görülmektedir.

Görsel 5. Sır Üstü Dekorlu Tabak, 19.yy. ilk yarısı, y: 6,3 cm., Ağız ç: 21,5 cm., Dip ç: 5,8 cm.

19. yy. ikinci yarısından ve 20. yy'dan örneklerin çoğunluğunda sırüstü boyama kullanıldığı ifade edilmiş olsa da (Öney, 1971: 2) bu dönem Çanakkale seramiklerinde sır üstüne fırça dekorunun yağlı boya ile yapılmış olduğu görülmektedir. Bu uygulama ile ilgili olarak Erdiñ Bakla, Eşsiz Üç Çanakkale Seramiği adlı yazısında; bazı yayınlarda Çanakkale seramiklerinin üzerindeki desenlerin sır üstü olduğu yazılsa da bu tamamen yanlıştır çünkü Çanakkale seramikleri desensiz olarak yapılır, desenleri ise o zamanlar Saat Kulesi meydanında sayıları 20'yi bulan satış mağazalarınca yapılırdı, yani bu desenler sır üstü değil aksine yağlı boyadır, nitekim bu desenlerin birçoğu zamanla kararır veya dökülür (Bakla, 1993: 30) demektedir.

Görsel 6. Sırüstü Soğuk Boya Dekorlu Testi, 19.yy. sonu, y: 35, Dip ç: 11,8 cm.

1.3.3. Parça Ekleme Dekor

Parça ekleme dekoru, dekor teknikleri içinde en çok kullanılmış olanıdır. Ülkemizde, en güzel örnekleri Çanakkale’de üretilmiştir. (Yılmabaşar, 1980: 69) Parça ekleme ile ana biçimin yalın haldeki kütle etkisi değiştirilerek dekoratif çizgi ögesinin biçime dönüştürüldüğü, ana gövdeye yeni bir anlatım ve biçim getirildiği dekor yöntemidir. Böylece düz bir silindir biçiminin parça eklemeleri ile plastik bir değer kazanması olasıdır (Ayta, 1976: 20-21).

Çanakkale’de 19. yy. ikinci yarısından sonra yoğun olarak kullanılmış olan parça ekleme dekoru Çanakkale’deki seramikçilerin çamura hakimiyeti konusunda da ustalıklarını göstermektedir. Çanakkale seramikleri üzerine eklenen parçalar genellikle, plastik kıvamdaki çamurun, ustalar tarafından yapılan kalıplara basılmasıyla oluşturulur.

Özellikle 19.yy. Çanakkale seramiklerinin en tanınmış biçimlerinde adeta içten gelen bir coşkuyla eklenmiş, barok karakterli kabartmalar görülmektedir. Rozetler, gırlantlar, ay-yıldızlar, saltanat armaları, hayvan kabartmaları bunların en tanınmışlarıdır" (Altun, 19: 6).

Parça eklemeli dekorların kırmızı çamur üzerine beyaz astar ya da renkli sır akıtmalarıyla daha belirgin ve ana gövde ile daha uyumlu hale gelmeleri sağlanmıştır. Çanakkale seramiklerinde at figürünün kullanıldığı at başlı testiler ve at biçimli kaplarda da çoğunlukla parça ekleme dekorları kullanılmıştır.

Görsel 7. Parça Ekleme Dekorlu At Başı Testi, 19.yy. sonu, y: 41cm., dip ç: 10,5 cm., (Okumuş, 2012, s.322)

1.3.4. Sıraltı Dekoru

Sır altı dekoru en yaygın kullanılan seramik dekorlama tekniğidir. Bu teknikte desen genellikle pigment asıllı sıraltı boyalar ile astarlı ya da astarsız ham ya da bisküvi pişirimi yapılmış yüzeyler üzerine genellikle fırça ile uygulanır ve form şeffaf ya da renkli şeffaf sırlar ile sırlanarak sır pişirimi yapılır.

Çanakkale seramiklerinde çok zaman şeffaf sır kullanılmıştır. Krem rengi astar üzerine kahverengiye yakın bir mor, kahverengi, turuncu, kırmızı-turuncu, sarı, mavi, lacivert renkli desen açıkça seçilir. Desenin mor, kahverengi, siyah, beyaz, turuncu renklerle verildiği birçok Çanakkale seramiğinde sır koyu yeşil, yeşil-krem, kahverengi, turuncu, kirli sarı olarak da uygulanmıştır. Bu örneklerde desenler daha az kontrasttır (Öney, 1971:2). Sıraltı fırça tekniği uygulanan Çanakkale seramiklerinin değişik ve özgün bezemesiyle dikkat çektiği söylenebilir (Yücel, 1985 :13).

Görsel 8. Sıraltı Dekorlu, Madalyon Motifli Tabak, 19.yy. ilk yarısı, y: 8 cm., Ağz ç: 28 cm., Dip ç: 6,6 cm.

Görsel 9. Çarkıfelek Motifli Tabak, 19.yy. ilk yarısı, y: 9 cm., Ağz ç: 26 cm., Dip ç: 6,5 cm.

Çanakkale seramikleri desenin aktarılmasında iki tip dikkat çeker. Bunlardan birincisinde desen yaygın olarak fırça darbeleriyle işlenirken ikincisinde daha koyu siyah, kahverengi, mor ile konturlar çizilir ve içi doldurulur (Öney, 1971: 2) diyen Öney'in sözünü ettiği konturlu uygulamanın kimi tabak kompozisyonlarında görülen, desen çizildikten sonra

desen üzerine ince fırça ile eklenen koyu renk gölgelerle çiçek demeti şeklinde bezenen uygulamalar olduğunun düşünüldüğü ifade edilmektedir (Güzelyalı Bıyıklı, G. (2022).

Çanakkale seramiklerinin en yetkin örneklerini 17.yy. sonları ile 18.yy. boyunca üretilmiş olan sır altı fırça dekorlu örneklerdir. Bu dönemde çoğunlukla sıraltı fırça dekorlarının çukur tabaklar, kaseler, küpler, üzerinde uygulandığı görülmektedir. Çanakkale seramiklerinden bugüne en bol kalanlar 17. yüzyıl sonlarından 19. yüzyıl başlarına kadar üretilmiş, kırmızı çamurlu, krem astarlı serbest fırça dekorlu, genellikle 22-23 cm çapında, büyük ve kenarlı çukur tabaklardır.

Geleneksel Çanakkale seramikleri dekorları hakkında “yüzeye yerleştiriliş ve görünüşleri; motif ve tasvirli olarak iki temel grupta görülmektedir. Her iki grupta da bordürlerde ve motif veya figür içi bezemeler bulunmaktadır. Erken dönem olarak görülen tabaklarda madalyon şeklinde verilen merkezi bir motif içerisinde, benekler, küçük yaprak kıvrımları veya çapraz taramalar ile bezemeler tamamlayıcı olarak yer almaktadır. Tabakların kenarlarında, küplerin ağızlarında genellikle iki dairesel çizgi arasına çapraz tarama ile bordür oluşturulmaktadır. Kimi örneklerde çapraz tarama yerine, serbest fırça ile uzun kısa veya damla şeklinde çizgilerle bordür verilmiştir. Çarkı felek motifleri ayrıca iç bezeme gerektirmeyen kalından inceye serbest fırça vuruşları ile değişen çeşitlemelerini göstermektedir. Figürlü tabaklar genellikle bir mekân içerisinde betimlenmişlerdir. Hayvan figürleri, çiçek motifleri, ev, köşk, cami betimleri, gemi ve yelkenli betimler mekânsal bir duyumla algılanmaktadır. Fırça dekorunun en coşkulu ve ritmik görünüşleri yelkenli gemiler ve çarkı felek motifli tabaklardadır.” diyen Güzelyalı Bıyıklı, Çanakkale seramikleri fırça dekorlarında motif ve betimlemelerin gerektirdiği ölçüde fırça kullanıldığını, ancak, gemili veya çarkı felek motiflerinde olduğu gibi fırçanın tek bir sefer sürülmesiyle elde edilen kalından inceye değişebilen lekese çizgilerin özgürlüğünün görsel anlamda yarattığı coşku kadar, her bir eseri eşsiz kılma özelliği ve ayrıca motif ve tasvirlerin biçimsel alternatiflerini oluşturmada da fırça tekniğinin oldukça üretken bir teknik olduğunu belirtmektedir (Güzelyalı Bıyıklı, G. (2022).

1.4. Geleneksel Çanakkale Seramikleri Üslubunda Fırça Dekorlu Çalışan Seramikçiler

Fırça dekorları uygularken kullanılan fırçadan ziyade tasarımcının, uygulayıcının yaratım gücü, fırça kullanmadaki becerisi çok önemlidir. Desen ve kullanılan renkler aynı olsa da her zaman sonuçlar aynı değerde olmayabilir. Bu, fırça dekorunu çekici kılan en önemli yanıdır (Sevim, 2022; 100).

Daha özgür ve hacimli sonuçların alınabildiği fırça dekorlarında desenler, deri sertliğinde ya da pişirim yapılmış astarlı, astarsız yüzeyler üzerine ya dolaylı olarak çizildikten sonra ya da doğrudan fırça ile uygulanır. Fırça türü ve kalınlığı, kullanılacak boyanın yoğunluğu desenden beklentiye göre değişkenlik gösterir. Tüm bunların doğru seçilmiş olması uygulanan desenin başarısını belirlemektedir. Desenin başarısını etkileyen faktörlerden birisi de uygulandığı yüzeyin pürüzsüzlüğüdür. Ham yüzeylerde kontrollü çalışılmalı, bisküvi yüzeylerde ise fırçanın suyunu emilmemesi ve fırçanın daha rahat kullanılması için yüzey nemlendirilmelidir. Serbest fırça dekoru uygulama kişisel beceri, el alışkanlığı, hakimiyet, ustalık ve yaratıcılık gerektirir. Özellikle motiflerin birebir tekrarına dayalı çalışmalarda, fırça ile çok fazla el alıştırması yapılmalıdır. Uygulama yapılan yüzey boyayı hemen emeyeğinden çalışmada olası hataların düzeltilmesi zor hatta olanaksızdır. Yüzeyde olası istenmeyen fırça vuruşlarının düzeltilmesi amacıyla yapılan her türlü silinti ve düzeltme pişirim esnasında gelişerek sonrasında belirgin hale gelecektir. Böyle durumlarda, serbest fırça dekorunun doğası gereği de uygulayıcının ustalığı ve yaratıcılığı ile ilave vuruşlar kompozisyona dahil edilebilir.

Çoğunlukla geleneksel seramik üretimi yapan yerli ve yabancı seramik sanatçıları fırça dekorunu tercih ediyor olsa da çağdaş üretimler yapan sanatçılar da fırça dekoru kullanmaktadır. Çanakkale desenleri geleneksel fırça dekorlarını çağdaş anlamda yorumlayan çok fazla sayıda sanatçı bulunmamaktadır. Oysa Çanakkale fırça dekorları geleneksel mirasımızın çağdaş uygulamalarda da sürdürülebilirliğine esin kaynağı olacak niteliktedir.

Geleneksel Çanakkale seramikleri tabak desenleri ustalar tarafından birbirinin tekrarı olacak şekilde seri üretilmiş olsalar da her bir uygulama Çanakkaleli ustaların fırça kullanımındaki hakimiyetlerine, becerilerine, özgürlüklerine, özgünlüklerine bağlı olarak kendi imzalarını atarcasına rahatlıkla çalışılmış olup farklı nüanslar içermekte, birbirinden

farklılık göstermektedir. Geleneksel Çanakkale seramikleri çıkışlı fırça dekoru çalışan seramikçilerin çalışmalarının çoğunluğunda da bu desenler tekrar edilmiş olmasına rağmen sanatçının fırça kullanış tarzına bağlı olarak yine farklılıklar görülmektedir. 2017 yılında gerçekleştirilen Geleneksel Çanakkale Seramikleri Dekorları Eğitimi ve Öğretimi Programı, dekor eğitimi kapsamında ilk haftalarında çalışılan çarkıfelek motifi uygulamasının bulgularında da bu görülmüştür.

Bu bulgulara göre; çarkıfelek motifinin asıllarından kopya edilmeye çalışılsa bile birebir kopya edilemeyeceği; motifin, serbest ve disiplinli diyalektik bir uygulama süreciyle kendisi olmayan ama bir benzeri şeklinde gerçekleştirilebileceği, ögesel fırça vuruşlarının, geleneksel teknik karakteri –serbestliği- taşıması ve birbirleri arasında tasarımsal açıdan tamlik içerisinde verilmesinin gerekliliği, serbestliğe bağlı olası ölçüsel sapmaların motifi bozabilirliği, eğer düzeltilebiliyorsa, tamamlayıcı ek fırça vuruşları ile bütünlüğün yakalanması halinde, geleneğin içerisinde kalmak koşuluyla çarkıfelek motiflerinin çeşitlenebilirliği, geleneksel serbest fırça tekniği ile uygulamalarda motifin yeniden şekillenmesi ve çeşitlenmesi gerçeğinin, Çanakkale Seramiklerindeki diğer motifler ve tasvirlerin uygulamaları için de geçerli olduğu uygulama süreçlerinde anlaşılmıştır. Geleneksel fırça tekniği, hareket ve yön kabiliyeti ile yeni motiflerin oluşumunu desteklemektedir. Bu bulgu çarkıfelek motifinden türemiş bitkisel motif çeşitlemelerinde görülebilmektedir (Güler vd., 2019: 6609-6614).

Seramik alanında yüksek lisans tezleri kapsamında Çanakkale tabak desenleri anlayışında yeni desen ve motif çalışmalarının üretilmesini amaçlayan çalışmaların (Demir, 2019), (Güzelyalı Bıyıklı, 2022) ve akademik bir yaklaşımla düzenlenmiş çalıştay çıktılarının paylaşılması (Güler vd., 2017:30) bu anlamda alana fırça dekoru ile yapılacak üretimlerde önemli katkı sunmaktadır.

Günümüzde Çanakkale’de ve başka şehirlerde üretim yapan seramik atölyelerinde geleneksel anlamda fırça dekorlarının yeniden kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Genellikle geleneksel desenlerin tekrar uygulanması yoluna gidilerek yapılan üretimler artmış durumdadır. Bu bölümde günümüzde yoğun olarak geleneksel Çanakkale tabak desenleri fırça dekoru üslubunu kullanan seramikçilere değinilmiş ve çalışmalarına yer verilmiştir.

1.4.1. Hilal Yaman Taşkiran

Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik-Cam bölümünden 1993 yılında mezun olmuştur. Aynı tarihten itibaren Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale Meslek Yüksek Okulu Seramik bölümünde öğretim elemanı olarak çalışmaya başlamıştır. Halen Çan Meslek Yüksekokulu El Sanatları Bölümü Mimari Dekoratif Sanatlar Programında öğretim görevlisi olarak çalışmaya devam etmektedir.

Kendisi ile 2022 yılında yapılan görüşmede; fırça dekoru çalışmalarını 1987 yılından bu yana sürdürdüğünü, kişisel çalışmalarında, ağırlıklı olarak geleneksel Çanakkale seramiklerinin 17. yüzyıl sonlarından başlayarak 19. yüzyıl ortalarına tarihlenen, özellikle sır altı serbest fırça dekorlu örnekleri yorumladığını ifade eden ve geleneksel Çanakkale seramikleri fırça dekorlarını uygulama konusunda uzmanlaşmış olan seramik sanatçısı Hilal Yaman Taşkiran, bu konuda çalışmak isteyenlere fırça dekoru eğitimi ile destek vermektedir.

Çanakkale Seramiklerinin üretimini geleneksel olarak sürdürülebilecek insan potansiyeli kazanabilmek amacıyla 2017 yılında gerçekleştirilen Geleneksel Çanakkale Seramikleri Dekorları Eğitimi ve Öğretimi Programı derslerinin yürütücülüğü de Geleneksel Çanakkale seramikleri fırça dekorlarında yetkin olan Hilal Yaman Taşkiran'dan talep edilmiştir. Dersler temel fırça vuruşu çalışmalarıyla başlamış, Çanakkale Seramikleri uygulamalarına geçildiğinde, Taşkiran'ın, yaptığı fırça dekorlarının, eski Çanakkale seramiklerindeki ile tıpatıp aynıları olmadıkları fark edilmiştir. Bu durum izleyen çalışma ve araştırmalarla da saptanmıştır. Diğer katılımcıların çalışmaları, literatür ve koleksiyonlardaki seramikler ile karşılaştırılmış, her bir öğrencinin tekrarladığı motif, tasvirlerin, birbirlerine benzemedikleri ve tekrarlanmaya çalışılan orijinal örneklerin de birebir aynısı olmadıkları görülmüştür. Program kapsamında örnek uygulama video kayıtları doğrultusunda uygulama pratikleri yapılmış ancak fırçasını bir keman virtüözü hassaslığında kullanan Taşkiran'ın fırça kullanımı ve uygulamaları taklit edilememiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda Geleneksel Çanakkale Seramikleri de incelendiğinde benzerlikler olmasına rağmen, hiçbirinin birbirinin tıpatıp aynıları olmadıkları görülmüştür. Buradan hareketle Geleneksel Çanakkale Seramiklerinin yeniden aktif üretimi için verilen çabaların başarısızlık nedenlerinin, kalıplaşmış bir yönelimle orijinallerini birebir taklit etmek saplantısından ve serbest fırça tekniğinin getirdiği birbirinin tekrarlanamazlığı özelliğinden kaynaklandığının farkına varılmıştır (Güler vd., 2019: 6612).

Görsel 10. a) Temel Fırça Vuruşları b) Hilal Taşkiran c) Geleneksel Çanakkale Seramikleri Motifleri Örnek Uygulamaları

Geleneksel Çanakkale seramikleri desenlerine ve serbest fırça dekoruna oldukça hâkim olan Taşkiran'ın çalışmalarında da aslında desenlerin birebir olmadığı, kişisel farklı nüanslar içerdiği ancak bakıldığında geleneksel Çanakkale desenleri fırça dekoru olarak okunan uygulamalar oldukları görülmektedir.

Görsel 11. Hilal Yaman Taşkiran,
Yelkenli Tabak, ç:30 cm., 2021

Görsel 12. Hilal Yaman Taşkiran,
Yelkenli Tabak, ç:30 cm., 2021

Görsel 13. Hilal Yaman Taşkiran,
Çiçek Demetli Tabak, ç: 30 cm., 2021

Görsel 14. Hilal Yaman Taşkiran,
Rozet Çiçekli Tabak, ç:30 cm., 2021

Görsel 15. Hilal Yaman Taşkiran,
Kuş ve Bitki Tabak, ç: 26 cm., 2021

Görsel 16. Hilal Yaman Taşkiran,
Cami Desenli Tabak, ç: 26 cm., 2021

Görsel 17. Hilal Yaman Taşkiran, Çiçek Bordürlü ve Rozetli Tabak, ç:30 cm., 2021

1.4.2. Adil Can Güven

1953 yılında Bursa'nın İnegöl ilçesinde doğmuştur. Kendisi ile 2018 yılında yapılan görüşmede; “Ben çocukken dayım Abdurrahman Özer’in eve çamur getirdiğini hatırlıyorum. Yere bir bez sererdik, odanın ortasında onunla bir şeyler yapardık. Bu aşılama oldu tabi... Böylece seramiğe başlamış oldum. 17 yaşında ise dayım ve aynı zamanda ustam olan Abdurrahman Özer’in yanında birçok yeri gezme imkânım oldu. Öncelikle Çanakkale Çan’da sonrasında ise Kütahya’da ustamın yanında çalıştım. Bu yıl meslekte 51. Yılım” diyen Güven, ustası olan dayısı Abdurrahman Özer’in vasiyeti üzerine kendi atölyesini açmaya karar verdiğini, ilk atölyelerini 1983 yılında İnegöl’de kurduklarını, 1995 yılında ise İznik Meslek Yüksek Okulu’nun kendisini seramik bölümü için öğretim görevlisi olarak bölüme davet ettiğini belirtmiştir. 1995-2000 yılları arasında İznik Meslek Yüksekokulu’nda öğretim görevlisi olarak çalışan Güven 1998 yılında İznik’e taşıdığı atölyesinde eşi Nursan, oğulları Rauf ve Cem Güven’le birlikte çalışmalarına devam etmektedir.

Geleneksel Çanakkale fırça dekorları yanında şekillendirdiği seramikler arasında Çanakkale hayvan biçimli formlar da bulunmaktadır.

Görsel 18. Adil Can Güven, Geleneksel Çanakkale Deve Biçimli Kap Çalışırken

Görsel 19. Adil Can Güven, Çarkıfelek Desenli Tabak, ç:20 cm., h: 6,5 cm., 2018

Görsel 20. Adil Can Güven, Çarkıfelek Desenli Tabak, ç:20 cm., h: 7cm., 2018

Unutulmaya yüz tutan geleneksel Çanakkale seramiklerinin yaşatılması adına 1970 yılından bu yana birçok seramik ve çini merkezinde araştırmalarda bulunmuştur. Birikimlerini yeteneğiyle birleştirmiş olan Güven, Anadolu seramikleri üzerine çalışmalarını halen İznik'te sürdürmektedir. Çini ve seramik sanatçısı Adil Can Güven ve eşi Nursan

Güven 2 Ekim 2015 Cuma günü Çanakkale Seramik Müzesi'nde Çanakkale'nin Sırları adlı seramik sergi açmışlardır. 100 parçadan oluşan ve geleneksel Çanakkale seramiklerini kaynak alan sergideki çalışmalara kentliler yoğun ilgi göstermiştir. Sergideki açılış konuşmasında Adil Can Güven; aslında İznik'te yaşadıklarını, atölyelerinin orada olduğunu ama herkes gibi kendilerinin de Çanakkaleli olduklarını çünkü dedelerini burada savaşta kaybettiklerini, dedelerinin burada yatarken kendilerinin de Çanakkaleli sayıldıklarını vurgulamış, bu duygularla vefa borçlarını ödemek için bu sergiyi gerçekleştirdiklerini ifade ederek, çok özgün olan geleneksel Çanakkale seramiklerinin nerede görülseler hemen bu yörenin seramikleri olduğunun anlaşılacağını belirtmiştir ("Çanakkale'nin Sırları Süreli Sergisi Açıldı" 2023).

Görsel 21. Adil Can Güven ve Nursan Güven, Çanakkale'nin Sırları adlı sergiden.

1.4.3. Nur Sütçü

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü mezunudur. Çini eğitimi almış olan Sütçü geleneksel Çanakkale seramikleri desenlerini ve Geleneksel Çanakkale seramikleri desenleri çıkışlı kişisel yorumlarını, önceleri serbest fırça ile çini yüzeyler üzerine uygulamıştır. Daha sonraları kırmızı çamurlu, krem astarlı yüzeyler üzerinde çalışmıştır. 2010 yılından bu yana geleneksel Çanakkale seramikleri desenlerini oldukça başarılı olarak serbest fırça dekorları ile uygulamaktadır. Çalışmalarını Çanakkale’de kendi atölyesinde sürdürmekte olan Sütçü, hem sanatsal hem de zanaatsal uygulamalarla, insanların güncel hayatlarını renklendirecek ve güzelleştirecek seramikler üretmek ve sunmak çabasında olduğunu ifade etmektedir.

Görsel 22. Nur Sütçü, Cami Tasvirli Tabak, 2023

Görsel 23. Nur Sütçü, Kuş ve İbrik Desenli Tabak, 2023

Görsel 24. Nur Sütçü, Çiçek Rozetli
Tabak, 2023

Görsel 25. Nur Sütçü, Çiçek Rozetli
Tabak, 2023

Görsel 26. Nur Sütçü, Madalyon
Motifli Tabak, 2023

Görsel 27. Nur Sütçü, Madalyon
Motifli Tabak, 2023

1.4.4. Burak ifti

anakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, 2008 mezunudur. 2009 yılında kendi atölyesini kurup atölye üretimini deneyimleyen ifti, 2014-2016 yılları arasında Çanakkale Belediyesi – Çanakkale Seramiği Anı Eşya retim Merkezi'nde çalışmış olup 2016' dan bu yana Çanakkale seramik Müzesinde alışmaktadır. “Geleneksel Çanakkale Seramikleri üretimini tercihini kendi atölyesinde edindiği deneyimsel çözümler etkilemiştir. anakkale Seramiği Anı Eşya retim Merkezi'nde İsmail Bütün ile, kayıtlara geçmiş yöresel seramiklerin birebirlerini Çanakkale Seramik Müzesi için üretmiş, seramik teknolojisi konusunda Tanzer Orbay'ın bilgi ve birikimlerinden faydalanmıştır. Geleneksel Çanakkale seramikleri üretimindeki gelişimine katkıları için İsmail Bütün ve Tanzer Orbay'a teşekkür etmektedir” (Güler, 2019: 18). Geleneksel Çanakkale seramikleri desenlerini oldukça başarılı fırça dekorları ile uygulamaktadır.

Görsel 28. Burak ifti,
Çarkıfelek Desenli Tabak, 2022

Görsel 29. Burak ifti,
Çarkıfelek Desenli Tabak, 2022

Görsel 30. Burak Çiftçi, Hayvan, Bitki Desenli Tabak, 2022

Görsel 31. Burak Çiftçi, Yelkenli Desenli Tabak, 2022

Görsel 32. Burak Çiftçi, Çarkıfelek Desenli Tabak, 2022

Görsel 33. Burak Çiftçi, Madalyon Desenli Tabak, 2023

İKİNCİ BÖLÜM

ESİN KAYNAĞI OLARAK AT FİĞÜRÜNÜN KULLANIMI

Bu tezde, Çanakkale tabak desenleri tekrarından kaçınmak ve yeni desen önerileri sunmak adına gerek kişisel ilgi ve gerekse Çanakkale için tarihi, turistik, ekonomik ve sosyal yaşamda önemli yeri olan hayvanlardan at, desen konusu olarak seçilmiştir. Yeni desen önerilerinde seramik yüzeylere at figürü ve Çanakkale’de atla ilişkili mekanların çalışılması planlandığından öncelikle geleneksel Çanakkale seramiklerinde ve günümüzde Çanakkale’de esin kaynağı olarak at figürünün kullanımı ele alınmış, sonra da seramik yüzeylerde geleneklerinin de yansıması olarak at figürünü kullandığı görülen dünyaca ünlü sanatçılardan birkaçına ve çalışmalarına yer verilmiştir.

Atlar, tarihte mağara resimlerinden itibaren insanlardan sonra en çok konu alınan ve ehlileştirilmiş hayvanlar arasında insana en yakın olan canlılardan biridir. Gerek binek gerekse savaş anlarında kullanılmalarıyla uygarlığın gelişmesinde katkıları olmuştur. Güçleri, süratleri ve estetik görünüşleri ile insanlar üzerinde hayranlık uyandırmalarıyla mitolojik hikayelere, efsanelere ve sanatçıların eserlerine birbirinden farklı biçimlerle konu edilmişlerdir. Atlar ilk defa Antik Yunan ve Roma sanatında anatomik doğrulukla ve sanatsal bir ifade ile betimlenmişlerdir. Yunan sanatçıları atları, mitolojik ya da tarihsel konuları işlendikleri heykellerinde ve vazo resimlerinde sıklıkla kullanmışlardır. Bu eserlerde atlar betimlenen olayın bir parçası olmalarının yanında, biçimsel özellikleri ile plastik yapıya katkı sağlarken, estetik yapıları, anatomik özellikleri ve hareket kabiliyetleri ile de sanat eserlerine görsel katkı ve anlatım çeşitliliği kazandırmaktadırlar (Kara, 2019: 1-16).

Sanatçıların at temasına yönelmelerinin başlıca sebepleri arasında yaşanan coğrafya, tarih ve kültür içinde atın önemli bir konuma sahip olması yer almaktadır. At, bir binek hayvanının olmasının ötesinde güç, ihtişam, otorite göstergesidir. Sanatçılar tüm bunlardan aldıkları etkiyi sanat eserlerine kendi üslup ve zenginlikleri içinde aktarmışlardır (Başbuğ, 2019: 297).

Eski öyküler ve söylencelerde ünlü kişiler, ünlü yiğitler hep en yakın yoldaşları olan atlarıyla birlikte anılmaktadırlar. Kaşgarlı Mahmud’un bir eserinde 'Kuş gayesine

kanatlarıyla, insan muradına at ile erişir' ve At Türkün Kanadıdır' şeklindeki ifadeleri Türklerin yaşamında atın önemi vurgulanmaktadır (Yılmaz, 1999: 27).

“Bireyin kendini anlatmada özdeşleştirdiği at formunda birçok simgesel güçlü anlamlar saklıdır. Başta özgürlük, kahramanlık, çeviklik, atılganlık, dostluk ve estetik çizgiler olduğundan, zengin ifade sembollerini barındırmaktadır. Bu zengin sembolleri kullanarak kişi kendini sanat yoluyla ifade edebilir” (Çelik, 2020: i).

Geleneksel Çanakkale seramiklerinde 19.yy. sonlarından 20.yy. başlarına kadar olan süreçte at figürünün seramik uygulamalar arasında yoğun kullanıldığı görülmektedir. Aynı dönemlerde dünyaca ünlü sanatçıların seramiklerinde de at figürünün kullanımını görmek mümkündür. Üretilen seramiklere yaşanan coğrafyanın, yaşam koşullarının, sosyal hayatın, gelenek ve kültür öğelerinin, kişisel ilgi ve sevginin yansıması doğal bir sonuçtur.

2.1. Geleneksel Çanakkale Seramiklerinde At Figürünün Kullanımı

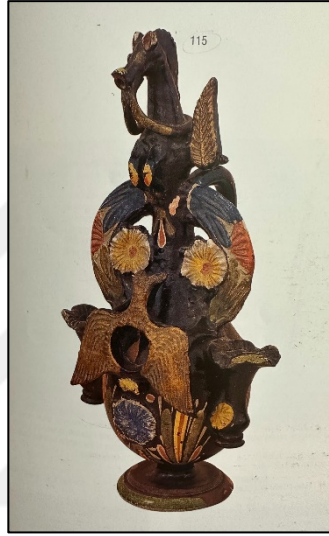
Antik Troia şehrinin ve efsanevi Troia atının oluşturduğu at imgesi dışında Çanakkalelilerin sosyal yaşamında atın önemli yeri olmuştur.

At ulaşım, taşımacılık, tarım işleri gibi alanlarda günlük hayatın bir parçası iken makineleşme sonucu köylerde yaşam alanı bulup kullanılmadığı için sahiplerince doğaya salınmıştır. Zamanla vahşileşen ve doğa şartlarına dayanıklı hale gelen bu atlar yıllar içinde çoğalarak sürüler halinde özgürce dolaşmaya başlamıştır. Bunlardan Çanakkale'nin Lapseki ilçesi dağlarındaki atları görüntüleyen ve yörede yaşayanlar ile görüşmeler yapan Alyanak, 88 yaşındaki Osman Aslan'ın, çocukluğundan beri yılık atlarını gördüğünü söylediğini ifade etmektedir. Bu görüşmelerde Metin Demirtaş da dedelerinden dinlediği kadarıyla yılık atlarının çok uzun zamandır var olduklarını, önceleri düğünlere, hayırlara giderken, köyden köye göç ederken atlara binildiğini dile getirerek, bulundukları yerin dağlık olduğu ve vasıta geçemediği için Çanakkale'ye bile atlarla gidildiğini, köy işlerinde kullandıklarını, traktörlerin çıkmasıyla atlardan vazgeçildiğini belirtmiştir (Alyanak, 2023).

Yakın zamanlara kadar şehirde özenle süslenmiş atları, faytonları görmek mümkün idi. Tarihe Aynalı Çarşı olarak geçmiş olan mekânın adını içinde satılan, ayna diye adlandırılan at koşumlarından aldığı bilinmektedir. Bu özen hayvan sevgilerinin olduğunu

da göstermektedir. Dolayısı ile Çanakkaleli seramikçilerin üretimlerinde atın esin kaynağı olarak kullanılmış olması kaçınılmazdır.

Geleneksel Çanakkale Seramiklerinde atın esin kaynağı olarak kullanıldığı seramikler 19. yy. sonlarından itibaren üretilmiştir. Bunlardan, yoğun parça ekleme dekorları ile heykelimsi formlara ulaşmış at başlı testilerde adeta Çanakkale’de atların ve faytonların süsleniş anlayışı benimsenmiştir. At biçimli formlar ise daha yalın çalışılmış olup Geleneksel Çanakkale seramikleri hayvan biçimli formların çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Görsel 34. At Başlı Testi, 19.yy. sonu, y: 42,6 cm., Dip ç: 11,7 cm., (Akalın, Demirsar-Arlı, Yılmaz, 1996, s. 87)

Görsel 35. At Biçimli Kap, 19.yy. sonu, 20.yy. başı, y:25,5 cm. u:17 cm. (Okumuş, 2012)

Görsel 36. At Biçimli Kap, 19.yy. ikinci yarısı, y:24,2 cm. u:21,5 cm. (Öney: 1971)

Günümüzde Çanakkale’de at başlı testiler ve at biçimli kaplar şekillendiren atölye ve kişi sayısı artmıştır. Geleneksel at başlı Çanakkale testileri ve at biçimli kapların tekrarı niteliğinde ya da onlardan çıkışlı yorumlar yanında efsanevi Troia atından esinlenilerek geleneksel tarzda şekillendirilmiş olanlar ve çağdaş üretimler de bulunmaktadır.

Çanakkale’de günümüz seramikçilerinin üretimlerinin hemen hemen hepsinden örnekleri barındıran Mehmet Uzuner’in seramik koleksiyonundaki at esinli formlar, Çanakkale Belediyesi, Seramik Müzesi’nin girişimleriyle, Nisan 2023’te Çanakkale’nin Atları başlığıyla sergilenmiştir. Sergide, geleneksel Çanakkale seramiklerine form, üretim biçimi ve dekor yönünden benzerlikler gösteren çalışmalar yanında farklı, yenilikçi, fantastik üretimler de yer almıştır. Sergilenen formlardan bazıları geleneksel Çanakkale seramiklerindeki tekrar niteliğinde yapılmış olsa da formlarda kişiye özgü biçim, üretim ve dekor farklılıkları izlenmektedir (“Çanakkale’nin Atları / Süreli Sergi” 2023).

Görsel 37. Mehmet Uzuner Seramik Koleksiyonu “Çanakkale’nin Atları” Sergisinden
Fotoğraf: Çanakkale Seramik Müzesi, 2023

Geleneksel Çanakkale seramikleri üretim sürecinde usta çırak ilişkisi ile aileden seramikle tanışıklığı olan, kentin geleneksel seramikçiliği anlamında üretim yapan ve geleneksel Çanakkale seramiklerinin son ustası olarak nitelenen Çanakkaleli seramik ustası İsmail Bütün, Çanakkale seramiklerindeki at figürünün asıllarının korunması konusundaki hassasiyeti ile aslına uygun olarak üretilmesi gerekliliğini savunmakta, geleneksel

Çanakkale formlarının üretim süreçlerine ilişkin bilgilerini yeni kuşak seramikçilere de çeşitli vesilelerle aktarmaktadır.

Görsel 38. İsmail Bütün, At Başlı Testi Yapımı

Görsel 39. İsmail Bütün, At Başlı Testi, 2015, Çanakkale, Fotoğraf: Necati Işık

İsmail Bütün 1941’de Çanakkale’de doğmuştur. Seramiğe sekiz yaşında çanakçı ustası olan babası Ahmet Bütün’ün çıraklığını yapmakla başlamıştır. 14 yaşında seramik tornacısı olan Bütün 16 yaşında ise kalfa olmuştur. Yıllarca İstanbul ve Manisa’da daha sonra da Çanakkale Seramik Fabrikalarında ve Çanakkale Belediyesi’nin Çanakkale Seramiği Anı Eşya Üretim Merkezi’nde çalışmıştır. Seramik alanında yapılan etkinliklere, sempozyumlara ve yarışmalara katılan Bütün’e, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından “Geleneksel El Sanatları Sanatkârı” unvanı verilmiştir (“Yaşayan İnsan Hazine Ödülü Çanakkaleli Seramik Ustası İsmail Bütün’nün” 2023).

Kendisi ile yapılan görüşmede 77 yaşında olduğunu ve kendini bildi bileli bu işi yaptığını ifade eden Bütün, Çanakkale Seramiği atölyelerinin son çıraklarından (Sağlam, 2018: 11).

Görsel 40. İsmail Bütün, Geleneksel Çanakkale Seramikleri At Biçimli Kap Üretimi, (Güler vd., 2019: 6619).

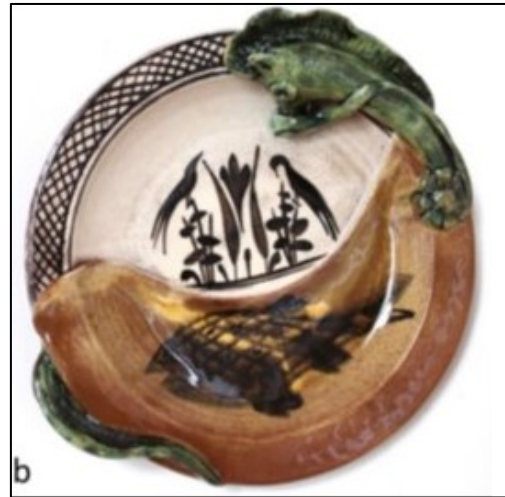
2.2. Geleneksel Çanakkale Seramikleri Güncel Yorumlarında At Figürünün Kullanımı

Geleneksel Çanakkale seramiklerinde atın esin kaynağı olarak görüldüğü at başlı testiler ve at biçimli kaplar dışında desen olarak kullanımına rastlanmamıştır. Ancak güncel yorumlardan Burak Çiftçi'nin 2017 yılında düzenlenen Geleneksel ve Çağdaş Çanakkale Seramikleri Çalıştayı'nda şekillendirdiği iki tabağında atı yüksek rölyef olarak çalıştığı, bir tabağında da Troia atını geleneksel Çanakkale desenleri serbest fırça dekoru üslubunda dekorladığı görülmüştür.

Burak Çiftçi'nin atı yüksek rölyef olarak kullandığı, Geleneksel Çanakkale Seramiklerinden at başlı testi, balıklı, kuşlu tabak ve üçgen madalyon motifleri ile yorumladığı iki duvar tabağında, lirik ifade ve anlam üretimi belirlenebilmektedir. Yaşam ağacına benzetebileceğimiz üçgen bitkisel madalyonu korur veya ağaca sarılır gibi görünen at başlı testi birleşimi ve doğayı ve canlı hayatı izleyen meraklı at başlı testi birleşimi tabaklarda, geleneksel malzeme, üretim teknikleri, sır ve boya renklerinden feragat edilmemiştir. Eserlerinin veriliş tarzları, sanatçının özgün yorumlarını gösterdikleri kadar, Geleneksel Çanakkale Seramiklerinin sanatsal bağamlarını hatırlatırlar (Güler, 2019: 18).

Görsel 41. Burak Çiftçi, Madalyonlu, At Başı Rölyefli Tabak, 2017, (Güler, 2019: 18)

Görsel 42. Burak Çiftçi, Bitki ve Hayvan Desenli, At Başı Rölyefli Tabak, 2017, (Güler, 2019: 18)

Burak Çiftçi'nin Troia atını geleneksel Çanakkale desenleri serbest fırça dekoru üslubunda çalışması, at figürünün esin kaynağı olarak kullanıldığı Geleneksel Çanakkale seramiklerinde yoğun olarak üretilmiş üç boyutlu at başlı testiler ve at biçimli kaplardaki yansımalarının yerine Çanakkale'de atın desen olarak seramik bir tabakta uygulanmış olması ve Çanakkale desenlerinin dışında bir desenin Çanakkale Seramikleri serbest fırça dekoru tekniği ile ilk kez yorumlanmış olması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca Çanakkale'ye ait imgelerin Geleneksel Çanakkale seramikleri fırça dekoru üslubunda çalışılmasıyla yeni desen önerileri sunumunun öncülerinden olarak da değerlendirilebilir.

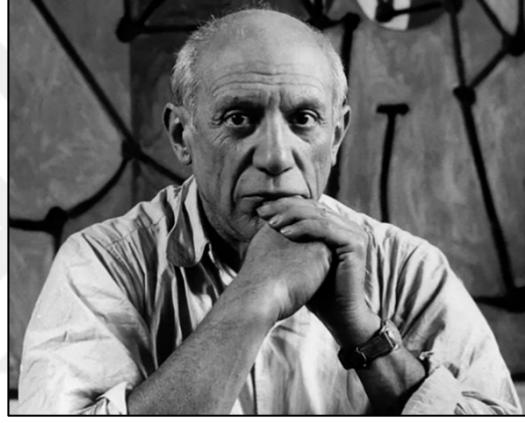
Görsel 43. Burak Çiftçi, Truva Atı Deseni (Güler vd., 2019: 6620)

Güler'in de ifade ettiği gibi “Çanakkale için ‘güncelliğini yitirmeyen’ Troia kazılarının ve mecazi atının, Çanakkale Seramiklerindeki at figürü formlu kapları ve at başlı testilerin ortaya çıkışını etkileyip etkilemedikleri bilinmemektedir. Çiftçi'nin başarılı serbest fırça uygulaması ile dekorlu kaplarda görülmeyen bir at betimlemesini önermesi ve Troia savaşının öyküsünü Çanakkale Seramiklerine taşıması, kaynağını da gösteren anonimleşebilecek önemli bir katkı niteliğindedir”. (Güler vd., 2019: 6620).

2.3. Seramik Yüzeylerde At Deseni Çalışan Yabancı Sanatçılar

At sevilen bir hayvan olması nedeniyle, farklı alanlarda üretim yapan, farklı coğrafyalardan sanatçıların çalışmalarına esin kaynağı olmuştur. Tezin konusu ile de ilgisi bağlamında seramik yüzeylerde at deseni çalışan sanatçılardan birkaçına değinilmiştir.

2.3.1. Pablo Picasso

Görsel 44. Pablo Picasso

Seramik çalışmalarına 1946'da Güney Fransa'da Vallauris şehrindeki seramik festivalini ziyareti sırasında Madoura çömlek atölyesini keşfi ile başlamış, seramik form üretimi ve bu formlarını dekorlaması 1973'te ölümüne dek sürmüştür. Atölye sahipleri ile uzun sürecek bir dostluk kuran Picasso bu atölyede çömlek tornasıyla yapılan vazoları birer hayvan silüetine dönüştürerek yaratıcılığı sayesinde onlara yeni bir boyut kazandırmıştır (İnan, 2018: 13). Yapıtlarında seramiğin hemen hemen tüm tekniklerini kullanan sanatçı, sonunda seramik yüzeyleri özellikle tabak formunu tuval gibi kullanmaya başlamıştır.

Picasso'nun desenlerinde at figürünü kullanması, boğa güreşlerinden çok etkilenmesinin yansımaları olarak görülmektedir. Sanatçının boğalara olan tutkusu çocukluğunda başlamıştır. İlk resmini daha dokuz yaşındayken, doğduğu kent Malaga'da çizmiştir. Bugün bile bakıldığında insana etkileyici gelen bu çizimde, atının üzerindeki bir matador, yani boğa güreşçisi resmedilmiştir. Özellikle 20 yaşlarından sonra, arenanın dışına

pek az çıkmışsa da çıktığı zamanlarda da mutlaka geri dönmüştür. “Dünya bir tiyatro sahnesidir” diyen William Shakespeare gibi, Picasso da dünyayı bir boğa güreşi arenası olarak görmektedir. Resimlerinde özdeşleştiği karakter, kimi zaman matador, kimi zaman boğadır. Bazen bozguna uğrar, bazen dünyayı yener. Picasso’nun, boğa güreşlerine ilgisinin sebebi, Malaga’da geçen çocukluğu sırasında, boğa güreşi meraklısı olan babasından etkilenmesinin yanında, İspanya geleneksel sanatlarına olan yakınlığının da etkisi olmalıdır. Sanatçının boğa güreşi desenlerinde aynı anda hem ürkütücü hem de büyüleyici olan bir boğa güreşine ait vahşi görüntülere bakarken, aslında hayatla ölüm arasındaki mücadelenin izlenmesidir (“Picasso’nun Boğaları+Kadınları” 2023).

İnsan ve hayvan arasındaki rekabet ve diğer taraftan hayvan olarak insanın iç çatışması, Picasso'nun baskılarında, eskizlerinde, resimlerinde ve diğer sanat ortamlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Sanatçının dediği gibi, ‘Tek bir gerçek olsaydı, aynı tema üzerine yüz tane tuval yapamazdın.’ Picasso için boğa güreşi sanat, tutku, kültür, kimlik, drama ve erkeklikti (“Picasso ve Boğa Güreşi” 2023).

Sanatçının ikinci kişiliği olan boğa, her ne kadar her zaman belirsiz anlamlarla dolu olsa da sembolizmle yüklüdür (Pablo Picasso, Boğa Güreşi” 2023).

Görsel 45. Matador ve Boğa

Görsel 46. Matador ve Boğa

Görsel 47. Matador

Görsel 48. Matador ve Boğa

2.3.2. Salvador Dali

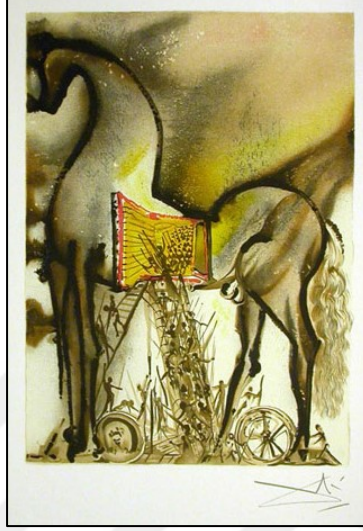
Görsel 49. Salvador Dali

1904- 1989 tarihleri arasında yaşamıştır. Dali'nin resimlerindeki tuhaf, çarpıcı imgelerle sanat dünyasında kendisine has özel bir yeri vardır. Sürrealist eserler üreten sanatçının, resim, heykel, fotoğraf ve film alanında çalışmaları bulunmaktadır. Sanatçı, Walt Disney ile bir animasyon üzerinde Salvador Dali Destino olarak da anılmaya başlamıştır. Resimlerindeki ve gündelik hayatındaki ilginç tavırlarıyla dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır (“Salvador Dali” 2023).

Hayatı boyunca atlara karşı bir hayranlığı olan, her zaman bir at aşığı olduğu ifade edilen (“Amerikan Koşu Atları” 2023) Dalí at temasını kariyeri boyunca sıklıkla kullanılmıştır. At, güzelliğin ve zarafetin sembolü olduğu kadar, güç ve saflığın da sembolü olarak görülmektedir. Dalinin bu portföyü, hayvanın kendisine ve onun modern kültürde, mitolojide, insanlık ve sanat tarihinde temsil ettiği tüm sembollere bir saygı duruşu niteliğindedir (“Sanat Litografyaları” 2023).

Dalí'nin at ve binici teması 1930'larda çalışmalarında yaygındı. Onun için hem gücü hem de şehveti ifade eden sembol attır. 1970-1972 yılları arasında Dali'nin Atları serisini yaratmıştır. Eserlerinde yer alan bazı hayvanlar, Pegasus veya Truva atı gibi mitolojiden geliyordu. Rossinante Don Kişot'un sadık atı veya Büyük İskender'in en sevdiği atı Bucephalus gibi edebiyat ve folklor kahramanlarının tasvirleri de bulunmaktadır. Yarış atları, yük atları veya yaylı atlar gibi diğer at eserleri basitçe işlevsellikleriyle karakterize

edilmiştir. Atlar Dalí'nin sanatında yinelenen bir konu olmuştur. ("Salvador Dali: Atlar" 2023). Atlara olan sevgisi İspanyol oluşuyla da açıklanabilir ("Salvador Dali'nin Atları" 2023).

Görsel 50. Troia Atı deseni, Salvador Dali

Görsel 51. Salvador Dali, Le Cheval Bleu

Görsel 52. Salvador Dali Atlı Tabak

Görsel 53. Salvador Dali Atlı Tabak

Görsel 54. Salvador Dalí, Plato en porcelana de Salvador Dalí - Antiguedades Barcelona | Anticuario Tandem

Görsel 55. Salvador Dalí, Plato en porcelana de Salvador Dalí - Antiguedades Barcelona | Anticuario Tandem

2.3.3. Ai Weiwei

1957’de Beijing’de doğmuştur. 1959’da ailesiyle birlikte gönderildiği “yeniden eğitim” kampında büyüyen Ai Weiwei’nin, 1981’de gittiği ABD’de Marcel Duchamp ve Andy Warhol gibi sanatçıların sanatıyla tanışması çağdaş sanata yaklaşımını önemli ölçüde etkilemiştir. 1993’te Çin’e döndüğünde geleneksel objeler ve el sanatlarıyla yaptığı deneyler ona geçmiş ve bugün, eski ve yeni Çin arasında köprüler kurma imkânını sunmuştur. Günümüzde çağdaş sanat alanında Çin’de yetişen en etkili kişilerden biri olan Ai Weiwei’nin, heykel, büyük ölçekli enstalasyon, film ve mimarlık dâhil birçok disiplinde çalışmaları bulunmaktadır. Lafını esirgemeyen yapısıyla siyasi ve sosyal yorumcu olan Ai Weiwei’in güncel mesajları kültür, tarih ve sanat değerlerimiz konusunda sunduğu bakış açısının bölünmez parçalarıdır (“Ai Weiwei’in İlk Sergisi Sakıp Sabancı Müzesi’nde” 2023).

“Çinli sanatçı Çin’nin geçmişinde önemli yer tutan porselen sanatını yaşatırken yitirilen hayatları anmayı amaçlayarak hem tarihe hem de günümüze dair anlamlar barındırmanın yanında geleneksel form ve dili güncel tartışmaların içine alır. Özellikle günümüzdeki mülteci sorununa eğilen ve bu konuda bir de belgesel film çeken Ai Weiwei, ürettiği porselenlerin üzerine de desen olarak onların hikayelerini işlemiştir” (“Ai Weiwei Porselene Dair” 2023).

Günümüz dünyasına ilişkin mesajlarını geleneksel Çin el sanatları aracılığıyla aktaran sanatçı, aynı zamanda izleyicilerine çağımızın paradokslarına dair de bir bakış açısı sağlamaktadır (“Ai Weiwei Porselene Dair” 2023).

Görsel 56. Ai Weiwei, Porselen Kavanoz

Görsel 57. Kavanoz, geç Yüan Hanedanlığı, 1350- 75, sır altı dekoru, h.27,8cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GELENEKSEL ÇANAKKALE SERAMİKLERİ ÜSLUBUNDA DESEN ARAŞTIRMALARI VE KİŞİSEL UYGULAMALAR

Geleneksel Çanakkale seramiklerine ilgim ve geleneksel Çanakkale serbest fırça dekorları üzerine kişisel çalışma sürecim 2013-2014 tarihleri arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı iş birliğince düzenlenen seramik biçimlendirme programı ve Milli Eğitim Müdürlüğü Halk Eğitim Merkezinin seramik biçimlendirme programı ile başlamıştır. 2014 yılında Güney Marmara Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen, Kültür ve Turizm Müdürlüğü iş birliğince düzenlenen “Bir Usta Bin Usta” çini işlemeci programı ve 2017 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı iş birliğince düzenlenen çömlekçi tornasında form şekillendirme programı ile devam etmiştir. 2017 yılı Çanakkale Seramikleri Araştırma Geliştirme ve Uygulama Merkezi’nin düzenlediği Geleneksel Çanakkale Seramikleri Dekorları Eğitimi Programında Hilal Yaman Taşkiran öğreticiliğinde Geleneksel Çanakkale Seramikleri dekor çalışmalarım, 2017- 2018 tarihleri arasında Çanakkale Seramiği Anı Eşya ve Üretim Merkezi’nde seramik ustası İsmail Bütün ile torna ile şekillendirme ve aynı yıl Adil Can Güven’in İznik’teki Atölyelerinde Geleneksel Çanakkale seramikleri dekorları üzerine çalışmalarım, geleneksel Çanakkale seramik desenleri fırça dekoru çalışmam konusunda yönlendirici olmuştur.

Görsel 58. Adil Can Güven ve Eşi Nursan Güven ile Atölyelerinde, İznik, 2018.

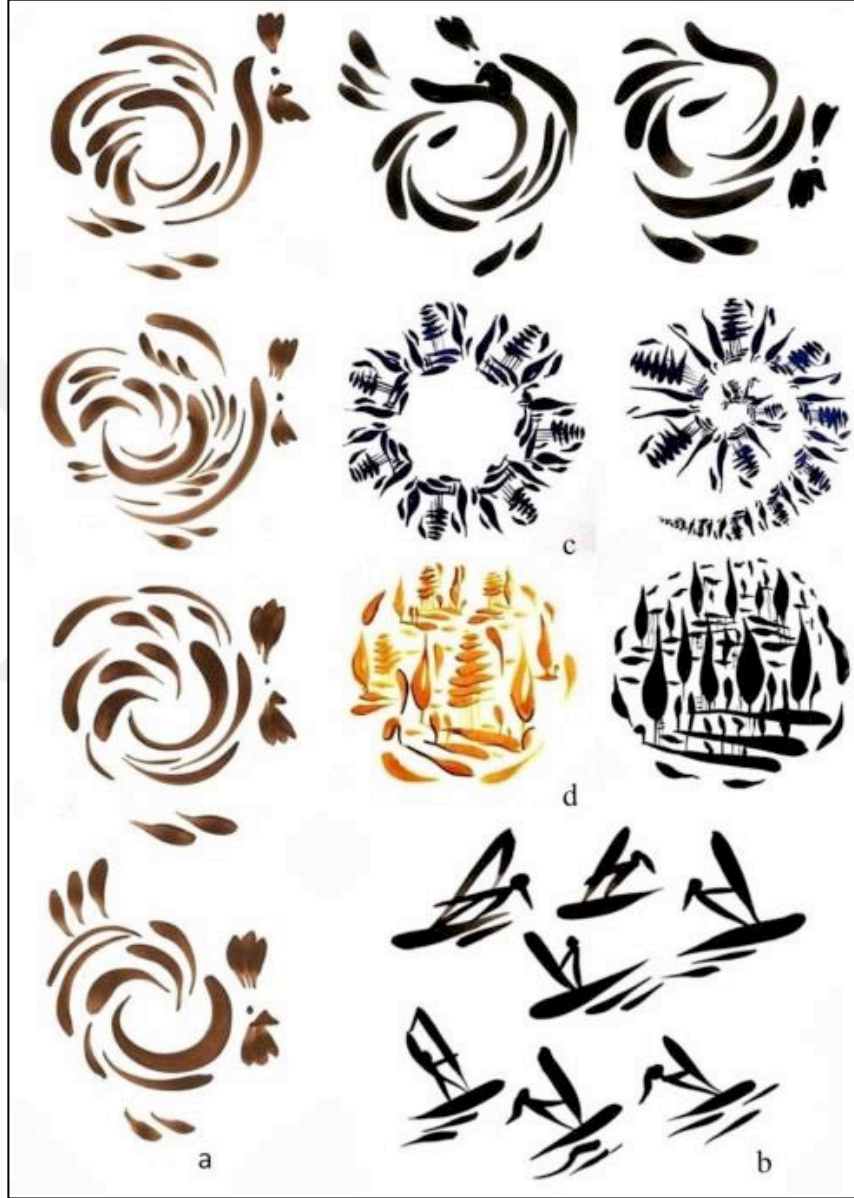

Görsel 59. Sağlam, B. (2018). “Son Çıraktan, Yeni Ustalara...” Çanakkale Troia Dergisi

Geleneksel Çanakkale seramikleri üslubunda desen üretimi süreçleri için yol gösterici en kapsamlı çalışmam, fırça dekorunu bu konuda uzman öğretici eşliğinde deneyimlediğim Geleneksel Çanakkale Seramikleri Dekorları Eğitimi ve Öğretimi Programı ve ardından gerçekleştirilen Geleneksel ve Çağdaş Çanakkale Seramikleri çalıştay olmuştur.

Söz konusu eğitim programının, çalıştay sürecinin ve bulgularının kapsamlı olarak aktarıldığı makalede, gelenekselin sürdürülebilirliği için motif ve tasvirlerle güncel Çanakkale’nin anlatıp anlatılamayacağı sorgusuyla, programa katılan ve tez çalışma konuları da Çanakkale Seramikleri hakkında olan yüksek lisans öğrencilerinden Sonay Demir ve Selma Turhan’ın bu yönde çalışmaya teşvik edildikleri, Geleneksel Çanakkale Seramiklerine özgü serbest fırça dekoru tekniğiyle, evcil hayvanların, güncel taşıtların, güncel Çanakkale tasvirlerini içeren örnek çalışmaların yapılmasının istendiği, bu çalışmalar sonucunda geliştirilen motiflerin, geç dönem Çanakkale seramikleri aslan figüründe de görüldüğü gibi mizah duyumunu vermelerinin, biçim ve içerik olarak Geleneksel Çanakkale Seramikleri kapsamında alınabilecek önemli bir başarı olarak değerlendirildiği, motif gelişimi ve çeşitlenmesine, geleneksel çizgiden ayrılmaksızın katkı veren horoz ve tavuk motiflerinin, bilinen ilk çağdaş örnekler olduğu ifade edilmektedir. Makalede çalışma kapsamında üretilen diğer motiflerden de yola çıkılarak kısa vadede geleneksel olanı sürdürme başarısını sağlayabilmek için, Çanakkale’nin güncel yaşamından yeni bir öneri getirilecekse, Çanakkale’den başka bir yeri hatırlatmayacak, Çanakkale’yi özgün karakteristikleri ve

geleneksel üretim yöntemleriyle aktarabilecek verilerin sunulması gerektiği vurgulanmaktadır. (Güler vd., 2019: 6614-6615). Bu tezde sunulan desen önerilerinin hazırlanmasında aynı kriterler göz önünde bulundurulmuştur.

Görsel 60. Motif ve kompozisyon çalışmaları: a) Çarkıfelek motifinin 'horoz ve tavuk motifleri' olarak yorumlanması. b) 'Çanakkale Yelken Kulübü Bayan Sporcuları' (S.Demir). c) Tekrara dayalı çevresel ve merkezi kompozisyon, d) Tematik kompozisyonlar, 'Kaz dağlarının eteğinde koruluk' ve 'Servilerin gölgesinde uyuyanlar' (S. Turhan). (Güler vd., 2019: 6609-6616)

3.1. Kâğıt Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabak Desenleri Fırça Dekorları Üslubunda Çalışmalar

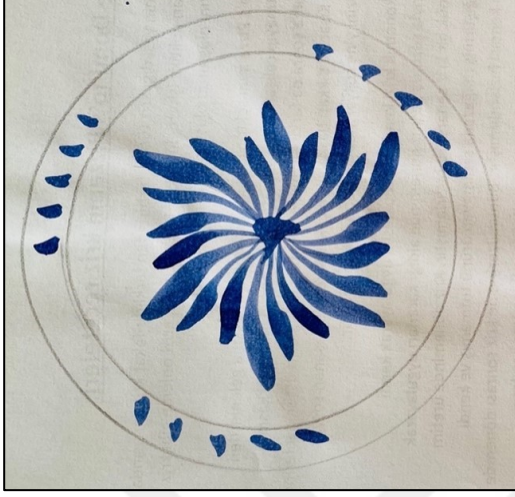
Tez kapsamında geleneksel Çanakkale seramikleri üslubunda sürdürülebilir yeni desen önerileri sunulması amacına ulaşmak için öncelikle geleneksel Çanakkale seramiklerindeki genellikle sıraltı fırça dekorlarının uygulandığı tabaklar detaylı bir şekilde incelenmiş ve fırça uygulama çalışmaları bu tabak desenleri üzerinden yürütülmüştür.

17. yy. sonlarından 18. yüzyıl başlarına kadar olan dönemde üretilmiş serbest fırça dekorlu geleneksel Çanakkale tabak desenlerinde genellikle yelkenliler, bitki ve hayvan tasvirleri, top arabaları, dönemin cami, köşk gibi karakteristik mimari yapıları, madalyonlar, çarkıfelekler kullanılmıştır. Bu desenlerin seçilmesinde Çanakkale'nin coğrafi konumu, sosyal yaşamı, hayvan sevgisi gibi faktörlerin etkili olduğu söylenebilir.

Geleneksel Çanakkale seramiklerinden bugüne en bol çukur tabaklar kalmıştır. Bunlar genellikle 22-23 cm. çapındadır. Çorba tabağı şeklinde yapılmış bu büyük ve kenarlı seramiklerde desen tabağın merkezinde bütün yüzeyi kaplayacak şekilde uygulanmıştır. Erken kaynaklarda tabaklar desenlerine göre; çiçek rozetli, çiçek demetli, stilize benekli, yelken motifli, cami ve köşk tasvirli, hayvan figürlü olarak gruplandırılmıştır (Öney, 1971: 3-8).

Öney'in stilize benekli olarak tariflediği tabaklar çarkıfelek motifli tabaklar olup, bu tabaklar Çanakkale tabaklarının geç örnekleri olmakla birlikte bu motifteki fırça vuruşları geleneksel Çanakkale seramikleri desenleri geleneksel serbest fırça dekorlarının alfabeti niteliğindedir. Çanakkaleli ustalar çarkıfelek motifli tabaklarda en özgür, en soyut, en yalın ifade biçimine ulaşırken aslında yaratıcılıklarını, ustalıklarını en üst seviyede göstererek kolay gibi görülen zoru başarmışlardır.

Geleneksel Çanakkale tabak desenleri serbest fırça dekoru çalışmak için öncelikle çarkıfelek motifindeki fırça vuruşlarının ayrı ayrı, tekrar tekrar çalışılması yerinde olacaktır. Bu tezde de seramik yüzey üzerine fırça dekoru uygulamaya başlamadan önce geleneksel Çanakkale tabak desenleri tarzında fırça vuruşları deneyimi kazanmak amacıyla başlangıç olarak guaj boya ile kâğıt üzerinde fırça vuruşu çalışmaları yapılmıştır. Fırça vuruşları konusunda deneyim kazandıktan sonra geleneksel tabak desenleri kâğıt üzerinde çalışılmıştır.

(a)

(b)

(a)

(a)

Görsel 61 (a), (b), (c), (d). Sevda Figan Pazarcık, Çarkıfelek Motifleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 21x21cm., 2021

(a)

(b)

(c)

(d)

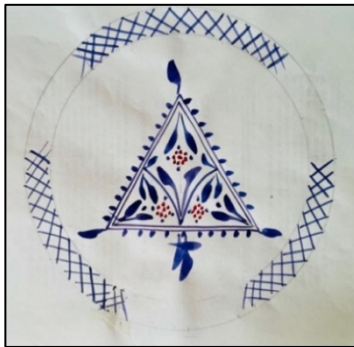

(e)

(f)

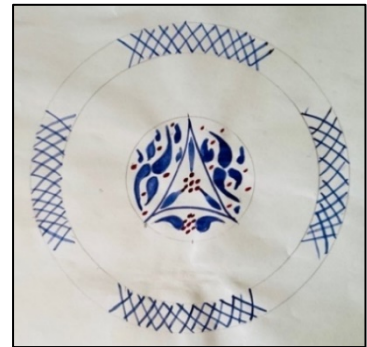
Görsel 62 (a), (b), (c), (d), (e), (f). Sevda Figan Pazarcık, Bitkisel Çıkışlı Rozet ve Desenlerin Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekoru Çalışmaları, 21x21cm., 2021

(a)

(b)

(c)

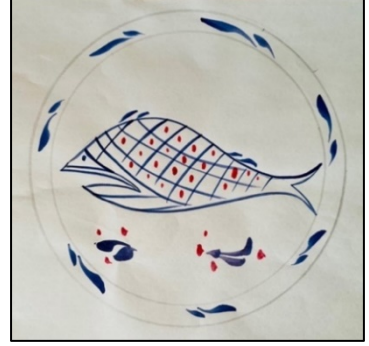
Görsel 63 (a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Madalyon ve Rozetlerin Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekoru Çalışmaları, 21x21cm., 2021

(a)

(b)

(c)

Görsel 64 (a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Bitki ve Hayvan Desenleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 21x21cm., 2021

(a)

(b)

(c)

Görsel 65 (a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Yelkenli Desenleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 21x21cm., 2021

(a)

(b)

(c)

(d)

Görsel 66 (a), (b), (c), (d). Sevdâ Fıgan Pazarcık, Cami, Köşk Desenleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 21x21cm., 2021

3.2. Seramik Yüzeyler Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabak Desenleri Fırça Dekorları Üslubunda Çalışmalar

Fırça vuruşları konusunda deneyim kazandıktan sonra seramik karolar ve tabaklar üzerine geleneksel Çanakkale tabak desenlerindeki çiçek rozetli, çiçek demetli, çarkıfelek motifli, yelken motifli, cami ve köşk tasvirli, hayvan figürlü örnekler seçilerek sıraltı serbest fırça dekoru ile çalışılmıştır.

3.2.1. Ortası Çiçek Rozetli Tabaklar

Genellikle 18. yy.'ın ikinci yarısında ve 19. yy.'ın ilk yarısında görülürler. Desen çoğunlukla krem rengi zemin üzerinde mor-kahverengi, turuncu, sarı, mavi-lacivert ile işlenmiştir Fırça darbeleriyle yapılmış yaprak ve çiçekler tabağın ortasında iç içe şekilde etrafı dilimli büyük bir rozet meydana getirecek şekilde işlenmiştir. İki veya üç çizgiyle çerçevelenen dilimli rozetlerin etrafı yine fırça darbeleriyle işlenmiş benek gibi küçük fistolarla çevrelenmiştir (Öney, 1971:4).

Görsel 67. Ortası Çiçek Rozetli Tabak, 18. yy. sonu, y: 6,5 cm., ağız ç:32,8 cm., dip ç: 9,7 cm.

Görsel 68. Sevda Figan Pazarcık, Ortası Çiçek Rozetli Tabak, Sıraltı Fırça Dekoru, ç: 31cm, y:2 cm., 2017

3.2.2. Ortası Çiçek Demetli Tabaklar

Çiçek demetleri genellikle 18. yy.'ın ikinci yarısında ve 19. yy.'ın ilk yarısında üretilmiş tabaklarda görülür. Tabağın ortasında büyük çiçekli veya narlı bir kompozisyon yer alır. Çiçekler krem, kahverengi veya turuncu zemin üzerinde mavi-lacivert, beyaz, mor-kahverengi, turuncu renklerle işlenir. Çiçek demetli tabaklarda kenar bordürler diğerlerinin aksine genellikle tek sıra çiçek ve yaprak motifi ile doldurulur. Bu çiçekli çerçeve çoğunlukla birer çizgiyle çevrelenir (Öney, 1971: 5).

Görsel 69. Ortası Stilize Nar Motifli Tabak

Görsel 70. Sevda Figan Pazarcık, Çiçek Demetli Tabak, Sıralı Fırça Dekoru, ç: 33cm, y: 6 cm., 2019

3.2.3. Çarkıfelek Motifli Tabaklar

18. yy.'ın ikinci yarısı ve 19. yy.'ın ilk yarısında üretilen bu tabaklarda motif, krem renkli zeminin üzerinde ortada sarı, turuncu, kahverengi gibi renklerle fırça darbeleriyle uygulanmıştır. Tabağın ortasında çiçeklerden oluşturulmuş büyük bir serbest kompozisyon yer alabilir. Bu tabakların bazılarında ise benekler rozet veya üçgen kompozisyonlar içinde geometrik bir düzenle işlenmiştir. Rozet ve üçgenlerin çift çizgili çerçevesi damla motifleri ile çerçevelenmiştir. Damla motifli tabakların kenar bordürlerinde birer çerçeve içine alınmış, aralıklı damla motiflerinden meydana gelenler ve kafes motifli olanlar olmak üzere iki tip dikkat çeker. (Öney, 1971:5).

Görsel 71. Çarkıfelek Motifli Tabak

(a)

(b)

(c)

(d)

(e)

(f)

(g)

(h)

(i)

(j)

(k)

(l)

Görsel 72. (a), (b), (c), (d), (e), (f), (g), (h), (i), (j), (k), (l). Sevda Figan Pazarcık, Çarkıfelek Motifleri Sıralı Fırça Dekor Çalışmaları, 10x10 cm., 2017

3.2.4. Yelken Motifli Tabaklar

Yelken motifli tabaklar çoğunlukla 18. yy.'ın ikinci yarısından ve 19. yy.'ın ilk yarısından oldukça kaliteli eserlerdir. Koyu nefti, kahverengi ender örnekler dışında krem rengi zemin üzerine mor-kahverengi, turuncu, sarı ile desenlendirmişlerdir. Çanakkale seramiğinin en ilgi çekici örneklerindendirler. Tabagın ortasını kaplayan yelkenli motifi büyük bir kalyon şeklinde küçük birkaç yelkenli şeklinde görülmektedir (Öney, 1971:6).

Görsel 73. Yelken Motifli Tabak, Sırüstü Fırça Dekoru, 19.yy. ilk yarısı, y: 6,3 cm.,
ağız ç:21,5 cm., dip ç: 5,8 cm.

(a)

(b)

(c)

(d)

(e)

(f)

Görsel 74. (a), (b), (c), (d), (e), (f). Sevda Figan Pazarcık, Yelkenli Motifleri Sıralı Fırça Dekoru Çalışmaları, 10x10 cm., 2017

3.2.5. Cami ve Köşk Tasvirli Tabaklar

Çanakkale seramiklerinin en orijinal ve tarzı bakımından birlik gösteren cami ve köşk tasvirli tabakları da 18. yy. ikinci yarısında ve 19. yy. ilk yarısında yapıldığı söylenebilir. Bu seramiklerde krem rengi astarlı zemin üzerinde ortada turuncu, mor-kahverengi, sarı renklerle büyük bir cami ya da köşk kompozisyonu yer alır. Cami ve mescitler tek ya da ayrı kubbeli, ince minareli, stilize şerefeli ve alemli yapılar olarak canlandırılmıştır. Yine fırça darbeleri ile verilen stilize selviler, yollar, çiçekler ve kuşlar tarz beraberliğine rağmen değişiklikler göstermektedir. Kenar bordürleri aralıklarla yerleştirilmiş kafes motifleri ile çerçevelenmiştir (Öney, 1971:7).

Görsel 75. Cami Tasvirli Tabak, Sıralı Fırça Dekor

(a)

(b)

Görsel 76. (a), (b). Sevda Figan Pazarcık, Cami ve Köşk Desenleri Sıraltı Fırça Dekoru Çalışmaları, 10x10 cm., 2017

Görsel 77. Sevda Figan Pazarcık, “Mahalle”, Cami ve Köşk Desenleri Yorumu, Sıraltı Fırça Dekoru ç: 55cm, y: 5cm, 2018

3.2.6. Hayvan Figürlü Tabaklar

18. yy. ikinci yarısı ve 19. yy. ilk yarısından olan bu tabaklarda desen krem rengi astarlı zemin üzerine turuncu, mor-kahverengi, sarı tonlarıyla, bazı örneklerde lacivert-mavi renkle işlenmiştir. Genellikle tek veya çift kuşlar, balık ve zürafa figürleri görülmektedir. Kuşlu olanlarda kuşlar tamamen mor-kahverengi veya lacivert-maviyle renklerle silüet halinde verilmiş olup tabak kenarları genellikle aralıklarla yerleştirilmiş kafes motifi ile doldurulmuştur. Nadir olmakla birlikte 18. yy. ikinci yarısı ve 19. yy. ilk yarısından balıklı tabaklar da görülür (Öney, 1971:7-8).

Görsel 78. Hayvan Figürlü Tabak, 18.yy. sonları, 19.yy. başları. Sıraltı Dekorü, y: 6,5 cm., ç: 29,5 cm.

Görsel 79. Sevda Figan Pazarcık, Balık Deseni, Sıraltı Fırça Dekoru, ç: 33cm., y:4 cm., 2017

(a)

(b)

(c)

Görsel 80. (a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Kuş, Bitki ve Balık Figürleri Sıraltı Fırça Dekoru Çalışmaları, 10x10 cm, 2017

Üç boyutlu olarak geçmişte ve günümüzde at esinli oldukça fazla çeşitlilikte üretimler olsa da geleneksel Çanakkale tabaklarında at deseni uygulamasına rastlanmamıştır.

Bu tezin uygulama sürecinde, geleneksel Çanakkale tabak desenleri tekrarından kaçınmak ve yeni desen önerileri sunmak adına gerek kişisel ilgi ve gerekse Çanakkale için tarihi, turistik, ekonomik ve sosyal yaşamda önemli yeri olan hayvanlardan at ve

Çanakkale’de at ile ilişkilendirilebilecek mekanlardan da Aynalı Çarşı ve Yalı Hanı desen konusu olarak seçilmiştir.

Çalışılan desenlerde Geleneksel Çanakkale tabaklarındaki üsluplanmış fırça tekniği kullanılarak, Çanakkale’ye ait öğeler özerinden yeni desen ve betimlemelerin üretilmesi, 21.yy. Çanakkale Seramiklerine yeni desenlerin eklenmesi ile yeni çalışmalara da esin kaynağı oluşturulması amaçlanmıştır.

Çanakkale tabak desenlerinde yüzeydeki boşluk doluluk dengesinin bazen eklenen benek, yaprak, çiçeklerle bazen de dalga ve kürek gibi lekesele eklemelerle sağlanmaya çalışıldığı görülmekte, kompozisyon oluşturma kaygısı ve resimsel etki hissedilmektedir.

Okumuş da, tabaklardaki bazı desenleri tariflerken topun yanına üsluplanmış çiçek desenlerinin, yelkenlerini indirmiş geminin yanına belli belirsiz kürekli ve insansız kayıkların çizilmesinin, dalgaların çok yalın, basit çizgilerle verilmesinin bu tabaklara naif resimsel bir karakter kazandırdığını ifade etmektedir (Okumuş, 2000:1).

Bu çalışmada Geleneksel Çanakkale tabakları serbest fırça vuruşları ile oluşturulan at, atla ilişkili mekân desenleri ve bunların birleştirilmesi ile oluşturulan kompozisyonlarda da resimsel ifade etkisi hissedilmektedir.

3.3. Kâğıt Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabakları Fırça Dekorü Üslubunda At Deseni Çalışmaları

At desenleri çalışılırken desen zenginliği oluşturmak ve doğru yorumlara ulaşabilmek adına web ortamında sunulan profesyonel at fotoğrafları taranmış, tercihen hem yalın hem hareketli desenler yakalayabilmek için hareketli ve dingin at fotoğrafları seçilmiştir.

Uygulama sürecinin birinci aşamasında kâğıt üzerine siyah renk guaj boya ile farklı duruşlardaki at fotoğrafları üzerinden geleneksel Çanakkale tabakları fırça dekorları üslubunda at desenleri çalışılmıştır.

Görsel 81. Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekoru, 21x25 cm., 2023

(a)

(b)

Görsel 82. (a), (b). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekoru Çalışmaları, 15x21 cm., 2023

(a)

(b)

(c)

Görsel 83. (a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekoru Çalışmaları, 15x21 cm., 2023.

(a)

(b)

(c)

Görsel 84. (a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekoru Çalışmaları, 15x21 cm., 2023

(a)

(b)

(c)

(d)

Görsel 85. (a), (b), (c), (d). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 15x21 cm., 2023

(a)

(b)

Görsel 86. (a), (b). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekoru Çalışmaları, 15x21 cm., 2023

Görsel 87. Sevda Figan Pazarcık, At Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekoru Çalışmaları, 15x21 cm., 2023

(a)

(b)

(c)

(d)

Görsel 88. (a), (b), (c), (d). Sevda Figan Pazarcık, At Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 15x21 cm., 2023

(a)

(b)

Görsel 89. (a), (b). Sevda Figan Pazarcık, At Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 15x21 cm., 2023

3.4. Kâğıt Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabakları Fırça Dekorü Üslubunda Mekân Deseni Çalışmaları

15. yy. ortalarında boğazın Anadolu yakasında kurulmuş olan Çanakkale, önemli bir geçiş güzergahı üzerindedir. Konumu ve İstanbul'a açılan giriş kapısı olması dolayısıyla kısa zamanda önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Kuruluşundan kısa bir süre sonra çok kültürlü bir ticaret merkezi olan şehir, Osmanlı'nın geç dönemlerinde, özellikle de 18. yy. sonlarından başlayarak 19. yy. boyunca, birçok ticari ve üretim amaçlı yapıya ev sahibi olmuştur. Askeri, siyasi ve ticari yönden önem kazanmaya başlayan şehirde, üretime yönelik başlıca atölyeler ve üretim hanelerinden oluşan yapılara, çeşitli gümrük ve ticaret binaları, zamanla da yerel ürünlerin pazarlandığı çarşılar ve dükkanlar eklenmiştir. Ayrıca bu dönemde kentin merkezi sayılabilecek yerlerde ticarete yönelik bazı hanlar, oteller ve benzeri yapılar da inşa edilmiştir. Şehir merkezindeki bu ticaret yapıları Çanakkale'nin geçmişine ait önemli tanıklar ve aynı zamanda somut birer kültür mirası olan bu yapılar şehirde Osmanlı'nın geç dönemlerinde önemli bir ticaret ve kültür merkezi olduğunu göstermektedir (Koçyiğit, 2017: 127).

Mekân desenlerinin esin kaynağı olarak Çanakkale'de ticari ve sosyal yaşamda önemli yer tutan atla ilişkili mekanlardan Aynalı Çarşı ve Yalı Hanı ele alınmıştır. Bu mekanlar yerinde gözlemlenmiş, fotoğraflanmış, geçmiş dönemlere ait görseller kullanmak adına da web ortamında sunulan mekân fotoğrafları taranmış ve kâğıt üzerine siyah renk guaj boya ile bu fotoğraflar üzerinden geleneksel Çanakkale tabakları fırça dekorları üslubunda mekan desenleri çalışılmıştır.

3.4.1. Aynalı Çarşı

Aynalı Çarşı Musevi cemaatinin ileri gelenlerinden Eliyau Hallio tarafından 1890 yılında yaptırılmıştır. Ancak, 17. yy. ünlü seyyahlarından Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde çarşı hakkında bilgilere yer verilmiştir. Seyahatnamede yer verilmiş olması 1890 yılından önce de burada bir çarşının olabileceği ihtimalini taşır. Günümüze, Musevi tüccar İlya Haylo'nun geniş çaplı restorasyon yapmış olabileceği bilgisi de ulaştırmıştır ("Çanakkale Aynalı Çarşı" 2020).

Görsel 90. Aynalı Çarşı, Fotoğraf: Sevda Figan Pazarcık, 2023

Yapı dikdörtgen yapılı, ince ve uzun olarak tasarlanmıştır. Çarşıya bakan ana kapı kesme taşlardan inşa edilmiştir. Yuvarlak kemerli orijinal kapısı günümüze kadar varlığını korumuştur. Girişte bir üçgen alınlık dikkat çekmektedir. Orijinal kapısı ve kitabesiyle günümüze kadar erişebilen bu çarşının, Çanakkale türküünde adı geçen Aynalı Çarşı olabileceği düşünülmektedir. Çarşının kapısı kemerli olup kırmızı taştan yapılmıştır. Kabartma çiçek desenleriyle süslenmiş kemerin kilit taşı, kemerin üstünde yer alan kitabe çarşı hakkında bilgi vermektedir. Kapı kitabesinin üzerinde Osmanlıca ve İbrani Harfli Ladino yazılar vardır. Osmanlıca olanda çarşının “Abdülhamid Han-ı Sani El Gazi (II. Abdülhamid) efendimizin saye-i İhsaniye ve riayetperverilerinde tebaa-yı sadıka-yı Museviyye’sinden Elya Halyo bendeleri” tarafından yaptırılmış olduğu ifade edilmektedir. Ladino olan kitabede ise çarşının Yahudi Takvimi’ne göre 5650 yılı Tişri ayında “Sultan İkinci Abdülhamid’in saltanatının 14. yıl dönümü münasebetiyle Eliyau Hallio tarafından yaptırıldığı belirtilen çarşının asıl adı “Passage Hallio”dur (“Aynalı Çarşı” 2022).

Aynalı Çarşı, 1915 yılı mart ayında Gelibolu çıkartması sırasında bombardıman ve yangınlarla tahrip olmuştur. 1918-1921 yıllarında İngilizlerin Çanakkale’yi işgali sırasında, İngilizler atlarını barındırmak için Aynalı Çarşı’yı ahır olarak kullanmışlardır (“Aynalı Çarşı” 2022). 1921 sonrası giriş kapısı haricinde bir süre harabe olarak kalmıştır. Tapu kadastro kayıtlarında bedesten arsası olan alana daha sonraları dükkanlar yapılmıştır. 1934 yılında Yahudilere yapılan saldırı ve yağmalama olaylarında kapıdaki kitabe sıvanarak kapatılmıştır. 1967 yılında belediye başkanı Sadi Fenercigil döneminde günümüzdeki halini almış olan yapı, Çanakkale Belediyesi’ne aittir (“Aynalı Çarşı” 2023).

Çanakkale Deniz Muharebeleri sırasında bombardımanlar ve yangınlarla tahrip olan yapı, birçok kez onarım görmüştür (Koçyiğit, 2017:131). Günümüzde aktif olarak kullanılan ve kentin ticaretinde önemli bir yapı olarak hizmet veren Aynalı Çarşı, 2007 yılında Çanakkale Belediyesi tarafından restore edilerek Çanakkale’ye özgü hediyelik eşya satan dükkanlarla önemli bir alışveriş merkezi olmuştur (“Aynalı Çarşı” 2023).

“Çanakkale Türküsü” ile ün kazanan tarihi çarşının adı bir benzetme olarak kullanılıyor. Çarşı içinde eski yıllarda, atlar için koşum ve süs eşyası satan dükkanlar yer alıyordu. “Ayna” denilen at gözlüklerinin burada satılmasından ötürü bu tür bir benzetme yapıldığı sanılıyor. Bununla bağlantılı olarak askerlerin çarşıya çıktıklarında cep aynaları satın almaları da çarşının halk arasında bu şekilde anılmasına vesile olmuştur (“Aynalı Çarşı” 2023). Meşhur Çanakkale türküsünden dolayı Çanakkale’ye gelenlerin ziyaret etmek istedikleri mekanların başında Aynalı Çarşı gelmektedir.

Aynalı Çarşı Deseni Çalışmaları

Görsel 91. Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni, 23x16cm., 2023

Görsel 92. Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni, 20x18cm., 2023

Görsel 93. Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni, 19x15cm, 2023

Görsel 94. Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni, 14x19cm., 2023

3.4.2. Yalı Hanı

Görsel 95. Yalı Hanı, Fotoğraf: Sevda Figan Pazarcık, 2023

1887 yılında han olarak yapılmıştır. Yapının, alt katta bulunan odalarından bazıları ahır ve hizmet odaları, üst kattakiler ise otel odaları olarak kullanılmıştır. Çanakkale'nin merkezinde, Fetvane Sokak ile Yalı caddesi arasında yer alan yapının her iki sokaktan da bir girişi olup ana giriş Fetvane Sokak üzerindedir. 800 m² büyüklüğünde olan yapı dikdörtgen planlı, avlulu ve iki katlıdır. Yapının dış duvarları taştan olup, avluya bakan kısımları ise ahşaptandır. Kıрма çatısı alaturka kiremitler ile kaplıdır. Dış duvarları sağır olan yapının, alt ve üst kat odaları hanın ortasında bulunan avluya bakmaktadır. Tarihi yapının ikinci katına ana giriş kapısı bitişiğinde bulunan merdivenle çıkılır. İkinci katı çevreleyen ve avluya bakan ahşap balkonuyla üst katta balkondan girişleri olan ve avludan aydınlanan odalar yer almaktadır (“Yalı Hanı” 2023).

Bir zamanların otelleri konumunda olan hanların alt katları hayvanların dinlenip bakımlarının yapıldığı, üst katları ise insanların konuk edildiği işlevsel binalardı (<https://canakkale.com.tr/assets>, 2012). Çanakkale’de şehir içi hanı olarak tasarlanmış Yalı Hanı da günümüze ulaşabilen bu hanlardan tek örnektir (Koçyiğit, 2017:131).

Troya kazılarını başlatan Heinrich Schliemann’ın kazı çalışmaları esnasında ikamet ettiği, uzun yıllar Troya Kazı Başkanlığı yapan M. Osman Koffman’ın araştırmalarını yaptığı mekân olan Yalı Hanı, kentin doğal bir tarihi mirasıdır (“Yalı Hanı” 2023).

1980 ve 1997 yılında çeşitli onarımlar geçirmiş olan Yalı Hanı, Çanakkale’nin merkezinde bulunan tek han olması nedeniyle oldukça önemlidir. Kafeterya, kahvehane, sanat atölyeleri ve sivil toplum kuruluşlarının bürolarının yer aldığı Yalı Hanı günümüzde Çanakkale’nin önemli kültür sanat merkezlerinden biri olarak da önemli buluşma noktası olmuştur (“Yalı Hanı” 2023).

Yalı Hanı Deseni Çalışmaları

Görsel 96. Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x15cm., 2023

Görsel 97. Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x15cm., 2023

Görsel 98. Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x17cm., 2023

Görsel 99. Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x17cm., 2023

Görsel 100. Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 18x23cm., 2023

Görsel 101. Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x17cm, 2023

Görsel 102. Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x17cm., 2023

3.5. Kâğıt Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabakları Fırça Dekorü Üslubunda At ve Mekân Konulu Kompozisyon Çalışmaları

Tez kapsamında çalışılan at desenleri ve atla ilişkili mekanların birleştirildiği kompozisyonlarla yeni desen önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Bu kompozisyonlar da yine kâğıt üzerine siyah renk guaj boya ile geleneksel Çanakkale tabakları fırça dekorları üslubunda uygulanmıştır.

Görsel 103. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., 2023

Görsel 104. Sevda Figan Pazarcık,
Kompozisyon, 21x29 cm., 2023

Görsel 105. Sevda Figan Pazarcık,
Kompozisyon, 21x29 cm., 2023

Görsel 106. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 21x27 cm., 2023

Görsel 107. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 23x21 cm., 2023

Görsel 108. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., 2023

Görsel 109. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., 2023

Görsel 110. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., 2023

Görsel 111. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., 2023

Görsel 112. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 21x29 cm., 2023

Görsel 113. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 18x24 cm., 2023

3.6. Seramik Yüzeyler Üzerine Geleneksel Çanakkale Tabakları Fırça Dekorü Üslubunda Sıraltı Uygulamalar

Tez kapsamında çalışılan at desenleri, atla ilişkili mekân desenleri, at ve mekanların birleştirilmesiyle oluşturulan kompozisyon örnekleri kırmızı çamurlu ve krem astarlı seramik karolar ve tabaklar üzerine geleneksel Çanakkale tabakları fırça dekorları üslubunda siyah renkli boya ile sıraltı tekniğinde uygulanmıştır.

Görsel 114. Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak, ç: 24cm, y: 3cm, 2023

Görsel 115. Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak, ç: 25cm, y: 3cm, 2023

Görsel 116. Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak, ç: 25cm, y: 3cm, 2023

Görsel 117. Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak, ç: 24cm, y: 2cm, 2023

Görsel 118. Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak, ç: 25cm, y: 2.5cm, 2023

Görsel 119. Sevda Figan Pazarcık, At Desenli Tabak, ç: 25cm, y: 3cm, 2023

Görsel 120. Sevda Figan Pazarcık, At Desenli Tabak, ç: 25cm., y: 2cm., 2023

Görsel 121. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 23x23 cm., 2023

Görsel 122. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 21x29.5 cm., 2023

Görsel 123. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, ç: 25 cm., y: 2cm., 2023

Görsel 124. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., y:2cm., 2023

Görsel 125. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21cm., y:2cm., 2023

Görsel 126. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 23x23cm., y.2cm., 2023

Şekil 127. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 23x27.5cm, y: 2cm, 2023

Görsel 128. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 23x23cm., y:2cm., 2023

Görsel 129. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 22.5x27.5cm., y.2cm., 2023

Görsel 130. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 27x23 cm., y:2cm., 2023

Görsel 131. Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 21x29cm., y: 2cm., 2023

“Geleneksel Çanakkale Seramikleri Üslubunda Desen Araştırmaları” isimli yüksek lisans tezimde geleneksel Çanakkale tabak desenleri üslubunda yeni desen önerilerinin uygulama aşamasında gerek kişisel ilgim gerekse Çanakkale için tarihi, turistik, ekonomik ve sosyal yaşamda yeri olan hayvanlardan at figürünü kendime desen konusu olarak seçtim. Fırça dekorlarıma başlamadan önce yaptığım çizimlerde atların duruşlarındaki dinginliği, sakinliği; hareket halinde ise heyecanlarını çizimlerime aktarmak istedim. Birbirini tamamladığını düşündüğüm bu iki zıt duyguyu kendi içimdeki duygu değişimlerimin de bir yansıması olarak çizmeye çalıştım. Mekân çizimlerimde ise, Aynalı Çarşı ve Yalı Hanı Çanakkale’de atla ilişkili mekanlar olarak desen konusu olarak belirledim.

Çizimlerime başlamadan önce gözlemler yaptığım esnada beni en çok bu mekanlarda ağaçların etkilediğini hissettiğim için gerek Aynalı Çarşı etrafında bulunan manolya ağaçlarını gerekse de Yalı Han’ın adeta bir simgesi durumuna gelmiş mor salkımını çizimlerime eklemek istedim.

Her mevsim ayrı bir güzelliği olan bu ağaçları kışın kupkuru dallarıyla baharda ise yeni yeni çiçeklerini açmış halleriyle çizerken, mor salkımın ve turuncu kokulu manolyaların arasından Kale’nin Atlarının dingin bakışlarıyla bizlere baktıklarını ve onların ruhunun bu güzel kentte sonsuza kadar yaşayacağını hissettim...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Bu tezin ilham kaynağı geleneksel Çanakkale seramikleri tabak desenleri olmuştur. Geleneksel Çanakkale tabakları 17. yy. sonlarından 19. yy. başlarına kadar üretilmiş, kırmızı bünyeye sahip, genellikle krem astarlı seramiklerdir. Desenleri incelendiğinde üsluplaşmış, çok yalın, stilize kompozisyonlarının sıraltı serbest fırça tekniği ile uygulandıkları görülmektedir.

Tez konusunun evreni; geleneksel serbest fırça dekorlu Çanakkale tabak desenleri olup geleneksel Çanakkale tabak desenleri üslubunda yeni desen önerilerinin, geleneksel serbest fırça tekniği ile uygulandığı çalışmalar ile sınırlıdır. Tez çalışması dört bölümde ele alınmıştır.

Birinci bölümde; geleneksel Çanakkale seramiklerinin tarihçesi, genel özellikleri ve kullanılan dekor teknikleri hakkında bilgi verilmiş, geleneksel Çanakkale tabak desenlerini günümüzde serbest fırça dekoru ile çalışan sanatçılara ve eserlerine değinilmiştir. Günümüzde geleneksel Çanakkale seramikleri serbest fırça dekorlarını severek ve başarı ile çalışan seramikçilerin varlığı bu çalışmaların gelecekte de sürdürülebileceği konusunda umut vericidir.

İkinci bölümde; bu tezin kapsamında sunulacak yeni desen önerilerinde seramik yüzeylere at figürü ve Çanakkale’de atla ilişkili mekanlar çalışılması planlandığından öncelikle geleneksel Çanakkale seramiklerinde ve günümüzde Çanakkale’de esin kaynağı olarak at figürünün kullanımı ele alınmış, sonra da seramik yüzeylerde geleneklerinin de yansımaları olarak at figürünü kullandığı görülen dünyaca ünlü sanatçılardan birkaçına ve çalışmalarına yer verilmiştir. Geleneksel Çanakkale seramiklerinde atın esin kaynağı olarak görüldüğü at başlı testiler ve at biçimli kaplar dışında desen olarak kullanımına rastlanmamıştır. Ancak günümüzde geleneksel Çanakkale seramiklerinin tekrarı ve güncel yorumu niteliğinde çalışmalar yapan seramikçilerden Burak Çiftçi’nin 2017 yılında şekillendirdiği iki tabağında atı yüksek rölyef olarak çalıştığı, bir tabağında da Troia atını geleneksel Çanakkale desenleri fırça dekoru üslubunda dekorladığı görülmüştür. Bu çalışmalar yeni desen önerileri arayışının bir başlangıcı olarak değerlendirilebilir.

Üçüncü bölümde; geleneksel Çanakkale seramikleri tabak desenleri fırça dekoru üslubunda yeni desen önerileri sunabilmek adına geleneksel serbest fırça vuruşlarını deneyimlemek ve özümsemek amacıyla geleneksel Çanakkale tabak desenleri serbest fırça dekoru ile önce kâğıt üzerine renkli guaj boyayla, daha sonra bisküvi karolar ve tabaklar üzerine siyah renkli sıraltı boyayla yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Geleneksel serbest fırça dekorlarında başarılı olmak için çok fazla tekrara dayalı el alışkanlığına, iyi bir fırça hakimiyetine, kişisel beceriye, yaratıcılığa ve deseni en yalın hali ile tamamlama sezgisine sahip olmak gerekliliği anlaşılmıştır.

Bu tezde, Çanakkale tabak desenleri tekrarından kaçınmak ve yeni desen önerileri sunmak adına gerek kişisel ilgi ve gerekse Çanakkale için tarihi, turistik, ekonomik ve sosyal yaşamda önemli yeri olan hayvanlardan at ve atla ilişkili mekanlardan da Aynalı Çarşı ve Yalı Hanı desen konusu olarak seçilmiştir. Çanakkale tabaklarındaki serbest fırça vuruşları ile öncelikle 12 adet at ve 11 adet Çanakkale’de atla ilişkili mekân desenleri, daha sonra da at ve atla ilişkili mekân desenlerinin birleştirildiği 11 adet kompozisyon çalışılmıştır. Gerek kâğıt üzerine gerekse seramik yüzeyler üzerine aynı desen tekrar tekrar çalışıldığında bile geleneksel Çanakkale tabak desenlerinde olduğu gibi, geleneksel fırça dekorlarının da doğası gereği, uygulanan desenlerin farklı nüanslar içerdiği ancak her birinde desenin aslının fırça vuruşlarından okunabildiği sonuçlar gözlemlenmiştir.

Desen çalışmalarında geleneksel Çanakkale seramikleri fırça vuruşlarını yansıtmak adına özellikle tek renk ile çalışılmıştır. Ancak desenlerin farklı bir ya da birden fazla renk ile çalışılması durumunda alınacak sonuçların çeşitlenmesi mümkündür.

Üretilen desenler kırmızı çamurlu, krem rengi astarlı çukur tabak ve karo yüzeylere sıraltı geleneksel serbest fırça dekoru ile uygulanarak geleneksel Çanakkale tabak desenleri üslubunda, yeni desen önerileri sunularak geleneksel Çanakkale seramikleri tabak desenlerindeki ruhu yansıtan yeni sürdürülebilir desen ve kompozisyon çalışmalarının üretilmesi ve benzer çalışmaların çoğaltılması yolunda alana katkı sağlanmaya çalışılmıştır

Uygulama sonuçlarına göre, bu çalışmanın geleneksel Çanakkale serbest fırça dekoru üslubunda çalışmalar yapan seramikçilere kaynak oluşturacağı, farklı desenlerin de çalışılabilirliği konusunda teşvik edici olacağı, farklı desen önerilerinin sunulması ile güncel desen zenginliğinin oluşumuna ve bu yolla Çanakkale’ye özgü geçmiş ya da güncel değerlerler üzerinden tasarlanan desenlerin geleneksel Çanakkale seramiklerine özgü

geleneksel fırça dekoru kullanılarak aktarılmasıyla geleneğin korunması ve devam etmesine katkı sağlayacağı görülmektedir.

4.2. Öneriler

Geleneksel Çanakkale desenlerini ve fırça dekorlarını çağdaş anlamda yorumlayan çok fazla sayıda sanatçı olmamakla birlikte Çanakkale fırça dekorları esin kaynağı olmaya müsaittir. Geleneksel mirasımızın çağdaş uygulamalarda da esin kaynağı olarak kullanımı ile gelenek, bugün ve gelecek arasında bağ kurulması mümkün olacaktır.

Çanakkale’de seramik üretimi yapan atölyelerin sayısı artmıştır. Bu atölyelerin özgün üretimler yapması durumunda sürdürülebilir çeşitlilik sağlanabilecektir.

Çalışılan desenlerde Geleneksel Çanakkale tabaklarındaki üsluplaşmış fırça tekniği kullanılarak, Çanakkale’ye ait öğeler özerinden yeni desen ve betimlemelerin üretilmesi, günümüzün ve geleceğin Çanakkale Seramiklerine yeni desenlerin eklenmesi ile yeni çalışmalara da esin kaynağı oluşturacaktır. Ancak geleneksel sürdürülebilirlik için geleneksel Çanakkale Seramikleri desenlerinin ve yeni desenlerin serbest fırça dekoru tekniğiyle uygulanmasında, tekniğin sahip olduğu geleneksel anlayış korunmalı, desenler günümüz değerleriyle geliştirilmeli ve çeşitlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akay, B (2023). *Çanakkale'nin Asırlık Simgesi Aynalı Çarşı*. Erişim Tarihi: 10 Ekim 2023, Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/canakkalenin-asirlik-simgesi-aynali-carsi/1253572>.
- Altun, A. (1996). *Çanakkale Seramikleri*. Vehbi Koç Vakfı, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayını: İstanbul.
- Alyanak Ç., M. (2023). *Çanakkale'nin kırlarında koşan yıldı atları doğaya ayrı güzellik katıyor*, Erişim Tarihi: 01 Ekim 2023, Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/canakkalenin-kirlarinda-kosan-yilki-atlari-dogaya-ayri-guzellik-katiyor/3071705>.
- Anonim (2021). *Kentte Seramiğin Tarihsel Gelişimi*, Erişim Tarihi: 05 Ağustos 2023, Erişim adresi: <https://www.canakkaleseramikmuzesi.org/kentte-seramigin-tarihsel-gelisimi/>.
- Anonim (2023). *Pablo Picasso, Boğa Güreşi*. Erişim Tarihi: 04 Ağustos 2023, Erişim adresi: <https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/picasso-pablo/bullfight#:~:text=In%20addition%20to%20the%20artistic,and%20the%20warehouse%20at%20night..>
- Anonim (2023). *Picasso'nun Boğaları +Kadınları*, Erişim Tarihi: 05 Eylül 2023, Erişim adresi: <https://egoistokur.com/pablo-ruiz-picassonun-bogalari-ve-kadınları/>.
- Anonim (2023). *Picasso ve Boğa Güreşi*, Erişim Tarihi: 05 Temmuz 2023, Erişim adresi: <https://madridbullfighting.com/blog/picasso-bullfight/>.
- Anonim (2023). *Salvador Dali'nin Atları*, Erişim Tarihi: 03 Ağustos 2023. Erişim adresi: <http://www.theequinest.com/horses-of-salvador-dali/>.
- Anonim (2023). *Salvador Dali*, Erişim Tarihi: 02 Kasım 2023, Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Salvador_Dal%C3%AD.
- Anonim (2023). *Salvador Dali: Atlar*. Erişim Tarihi: 01.06.2023, Erişim adresi: <https://www.artsper.com/ca/contemporary-artworks/salvador-dali-horses>.

Anonim (2023). *Sanat Litografyaları*, Erişim Tarihi: 11 Mayıs. 2023, Erişim adresi: <https://www.artlithographies.net/product-page/le-cheval-de-course-race-horse>.

Anonim (2023). *Yalı Hanı*, Erişim Tarihi: 01 Mayıs 2023, Erişim adresi: <https://canakkale.com/gezilecek-yerler/yali-hani>.

Anonim (2023). *Yalı Hanı*, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023, Erişim adresi: <https://canakkalegundem.net>.

Anonim (2023). *Ai Weiwei'in İlk Sergisi Sakıp Sabancı Müzesi'nde*, Erişim Tarihi: 11. Nisan 2023, Erişim adresi: <https://www.cnnturk.com/kultur-sanat/ai-weiweiin-ilk-sergisi-sakip-sabanci-muzesinde>.

Anonim (2023). *Ai Weiwei Porselene Dair*, Erişim Tarihi: 10 Nisan 2023, Erişim adresi: <https://www.fikriyat.com>.

Anonim (2023). *Ai Weiwei Porselene Dair*, Erişim Tarihi: 08 Nisan 2023, Erişim adresi: <https://www.sakipsabancimuzesi.org/sergiler-ve-etkinlikler/sergi/5>.

Anonim (2023). *Amerikan Koşu Atları*, Erişim Tarihi: 12 Mart 2023, Erişim adresi: <https://www.cutterandcutter.com/art/salvador-dali/trotting-horse-no-2/#:~:text=Dal%C3%AD%20had%20a%20life%2Dlong,always%20a%20lover%20of%20horses.%E2%80%9D>.

Anonim (2023). *Aynalı Çarşı*, Erişim Tarihi: 12. Nisan 2023, Erişim adresi: <https://www.turkiyegazetesi.com>.

Anonim (2023). *Aynalı Çarşı*, Erişim Tarihi: 01 Nisan 2023, Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Aynalı_Çarşı.

Anonim (2023). *Çanakkale Seramikleri*, Erişim Tarihi: 01 Nisan 2023, Erişim adresi: <https://vekam.ku.edu.tr/ankara-bag-evi/koleksiyon/canakkale-seramikleri/>.

Anonim (2023). *Çanakkale'nin Sırları Süreli Sergisi Açıldı*, Erişim Tarihi: 01 Nisan 2023, Erişim adresi: <https://www.canakkaleseramikmuzesi.org/canakkalenin-sirlari-sureli-sergisi-acildi/#galeri>.

- Anonim (2023). *Çanakkale'nin Atları / Süreli Sergi*, Erişim Tarihi: 28 Mart 2023, Erişim adresi: <https://www.canakkaleseramikmuzesi.org/canakkalenin-atlari-sureli-sergi-27/>.
- Arcasoy, A. ve Başkırkan, H. (2020). *Seramik Teknolojisi*. Literatür Yayınları: İstanbul.
- Aynalı Çarşı (2023), Erişim Tarihi: 01 Nisan 2023,
Erişim adresi: <https://canakkale.com/page/1?s=aynalı+çarşı>.
- Aynalı Çarşı (2023). Erişim Tarihi: 01 Nisan 2023,
Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Aynalı_Çarşı.
- Ayta T. (1976). Toprak Sanatlarında Dekoratif Uygulama Yöntemleri, Marmara Üniversitesi, Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul.
- Bakla, E. (1993). *Eşsiz Üç Çanakkale Seramiği*. Antika Kültürü, S.1, Antik A.Ş. İstanbul.
- Çelik, M. (2020). At Figürü Üzerine artistik Uygulamalar, Sanatta Yeterlik Sanat Çalışması Raporu Çalışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Anasanat Dalı, Ankara.
- Çobanlı, Z. (1996). *Seramik Astarları*. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayın No:15: Eskişehir.
- Demir, S. (2019). Geleneksel Çanakkale Seramiklerinden Çıkışlı Motif ve Betimleme Örnekleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik Anasanat Dalı, Çanakkale.
- Güler, A., Demir, S. ve Turhan S. (2019). “Geleneksel Çanakkale Seramikleri Kapsamında Sürdürülebilirlik Araştırması”, *International Social Science Studies Journal*, Cilt:5, Sayı:50, 6609-6622.
- Güler, A. (2019). “Geleneksel Çanakkale Seramiklerinde Yeni Nesil Seramikçiler: Şerife Biçici ve Burak Çiftci'nin Çalışmalarında Geleneksel Üslup ve Çağdaş Yorum”, Uluslararası Türk Kültür ve Sanatını Tanıtma Sempozyumu Bildiri Kitabı, 28_Nisan-04_Mayıs_2019, Gürcistan, Tiflis, ISBN: 978-605-66000-6-7.
- Güler, A. (2008). “Osmanlı Dönemi Çanakkale’de Seramik Atölyelerinin Konumlandıkları Mahalleler, Üretim Potansiyeli ve Ürün Türleri”, Çanakkale Seramikleri Kolokyumu Bildirileri Kitabı, ISBN: 978-605-4018-03-1.

- Güzelyalı, Bıyıklı, G. (2022). Çanakkale Boğazı Balıklarının Geleneksel Çanakkale Seramikleri Dekorları Tekniğinde Yorumlanmaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Seramik Anasanat Dalı, Çanakkale.
- Işıktan, F. (2007). Teknik Dekor Yöntemlerinin Özgün Seramik Yapıtlarda Kullanımı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Seramik- Cam Anasanat Dalı, İstanbul.
- İnan, H. B. (2018). Seramik Form ve Yüzeylerde Resimsel Anlatımlar ve İmgeler, Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu Çalışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Seramik Anasanat Dalı, Ankara.
- Koçyiğit, O. (2017). “Çanakkale’nin Geç Osmanlı Devri Kültür Mirası: Ticaret ve Üretim Yapıları”. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 15, s. 127-138.
- Kuşku, O. (2023). *Çanakkale Aynalı Çarşı*, Erişim Tarihi: 23 Ekim 2023,
Erişim adresi: <https://www.canakkaleharbi.com/2020/04/30/canakkale-aynali-carsi/>.
- Okumuş, H. (2000). Çanakkale Seramiklerinde Form ve Dekor İlişkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik Anasanat Dalı, İstanbul.
- Okumuş, H. (2012). Seramiklerinin Diliyle Çanakkale, Aşklar, Savaşlar, Kahramanlar ve Çanakkale, Şehir Monografileri, Kitap bölümü, Yapı Kredi Yayınları, ISBN 9789750823985, İstanbul.
- Okumuş, Ş., H., Çalık, A., Yıldırım, Y., Arslan, D., (2023). “Çanakkale Yöresi Hammaddelerinin Kullanımına Dayalı Seramik Çamuru Üretimi” *Sanat ve Tasarım Perspektifinden Çanakkale İzlenimleri*, S63-64.
- Öncü, A. (2023). *Yaşayan İnsan Hazineleeri Ödülü Çanakkaleli Seramik Ustası İsmail Bütün ’ün*, Erişim Tarihi: 01 Haziran 2023,
Erişim adresi: <https://www.canakkaletravel.com/haber/yasayan-insan- hazineleeri-odulu-canakkaleli-seramik-ustasi-ismail-butunun.html>.
- Öney, G. (1993). “Çini ve Seramik” *Geleneksel Türk Sanatları*, Hazırlayan: Mehmet Özel, Güzel Sanatlar Müdürü, Kültür Bakanlığı: İstanbul.

- Öney, G. (1971). *Türk Devri Çanakkale Seramikleri*. Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş. Yayını: Ankara.
- Sağlam, B. (2018). “Son Çıraktan, Yeni Ustalara...” *Çanakkale Troia Dergisi*, s.6, 11.
- Sanay, F. (1987). Türk Dönemi Çanakkale Seramiklerinin Dünyu Bugünü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sevim, S.S. (2022). *Seramik Dekorlar ve Uygulama Teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.
- Takaoğlu, T., Takaoğlu, A., (2021). *Çanakkale Seramikleri 1670- 1915 Bir Kentin Sessiz Tanıkları*, Ege Yayınları: İstanbul.
- Yılmabaşar, J., (1980). *Jale Yılmabaşar Seramikleri, Yöntemleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.
- Yılmaz, S. (1999). Eski Çanakkale Testilerinin Karakteristik Özellikleri ve Çağdaş Seramik Tasarımı Olarak Yorumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Sanat Eseri Çalışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik ve Cam Anasanat Dalı, Ankara.
- Yücel, E. (1985). *Çanakkale Seramikleri*. Antika, S: 2: İstanbul.

EKLER

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel No	Görsel Adı	Sayfa No
Görsel 1	Hayvan Biçimli Geleneksel Çanakkale Formu, (https://akmed.ku.edu.tr/kaleici-muzesi/koleksiyon/ , 2023).	7
Görsel 2	Akıtma Dekorlu Çukur Tabak, 20. yy başı, y: 8.3 cm., Ağız ç: 27.2 cm., (Akalin, Demirsar- Arlı, Yılmaz, 1996, s. 42)	8
Görsel 3	Mermer Dekorlu Testi, 19.yy sonu - 20.yy başı, y: 30.3cm., Gövde ç: 14.5 cm., Dip ç: 10.2 cm., (Akalin, Demirsar- Arlı, Yılmaz, 1996, s. 59)	8
Görsel 4	Serpme Dekorlu Sürahi, 19.yy sonu - 20.yy başı, y: 28.2 cm., Ağız ç: 10.7 cm., Dip ç: 10.8 cm., (Akalin, Demirsar- Arlı, Yılmaz, 1996, s. 58)	9
Görsel 5	Sır Üstü Dekorlu Tabak, 19.yy. ilk yarısı, y: 6,3 cm., Ağız ç: 21,5 cm., Dip ç: 5,8 cm., (Akalin, Demirsar- Arlı, Yılmaz, 1996, s. 26)	10
Görsel 6	Sırüstü Soğuk Boya Dekorlu Testi, 19.yy. sonu, y: 35, Dip ç: 11,8 cm, (Okumuş, 2000, s.84)	11
Görsel 7	Parça Ekleme Dekorlu At Başlı Testi, 19.yy. sonu, y: 41cm., dip ç: 10,5 cm., (Okumuş, 2012, s.322)	12
Görsel 8	Sıraltı Dekorlu, Madalyon Motifli Tabak, 19.yy. ilk yarısı, y: 8 cm., Ağız ç: 28 cm., Dip ç: 6,6 cm. (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=17&page=3 , 2021)	13
Görsel 9	Çarkıfelek Motifli Tabak, 19.yy. ilk yarısı, y: 9 cm., Ağız ç: 26 cm., Dip ç: 6,5 cm. (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=16&page=2 , 2021)	13
Görsel 10	a) Temel Fırça Vuruşları b) Hilal Taşkiran c) Geleneksel Çanakkale Seramikleri Motifleri Örnek Uygulamaları (Güler, Demir ve Turhan, 2019: 6613)	18
Görsel 11	Hilal Yaman Taşkiran, Yelkenli Tabak, ç:30 cm., 2021	19
Görsel 12	Hilal Yaman Taşkiran, Yelkenli Tabak, ç:30 cm., 2021	19
Görsel 13	Hilal Yaman Taşkiran, Çiçek Demetli Tabak, ç: 30 cm., 2021	19
Görsel 14	Hilal Yaman Taşkiran, Rozet Çiçekli Tabak, ç:30 cm., 2021	19
Görsel 15	Hilal Yaman Taşkiran, Kuş ve Bitki Tabak, ç: 26 cm., 2021	20

Görsel 16	Hilal Yaman Taşkiran, Cami Desenli Tabak, ç: 26 cm., 2021	20
Görsel 17	Hilal Yaman Taşkiran, Çiçek Bordürlü ve Rozetli Tabak, ç:30 cm., 2021	20
Görsel 18	Adil Can Güven, Geleneksel Çanakkale Deve Biçimli Kap Çalışırken, (https://www.canakkaleseramikmuzesi.org/adil-can-guven-canakkalenin-sirlari/#galeri , 2023)	21
Görsel 19	Adil Can Güven, Çarkıfelek Desenli Tabak, ç:20 cm., h: 6,5 cm., 2018	22
Görsel 20	Adil Can Güven, Çarkıfelek Desenli Tabak, ç:20 cm., h: 7cm., 2018	22
Görsel 21	Adil Can Güven ve Nursan Güven, Çanakkale'nin Sırları adlı sergiden, (https://www.canakkaleseramikmuzesi.org/canakkalenin-sirlari-sureli-sergisi-acildi/#galeri , 2023)	23
Görsel 22	Nur Sütçü, Cami Tasvirli Tabak, 2023. https://www.instagram.com/p/CykayZVoV3E/	24
Görsel 23	Nur Sütçü, Kuş ve İbrik Desenli Tabak, 2023. https://www.instagram.com/p/Cyka7Zqoq6z/	24
Görsel 24	Nur Sütçü, Çiçek Rozetli Tabak, 2023. https://www.instagram.com/p/Cw5wVRWLeyz/	25
Görsel 25	Nur Sütçü, Çiçek Rozetli Tabak, 2023. https://www.instagram.com/p/Cw5wuStrC6O/	25
Görsel 26	Nur Sütçü, Madalyon Motifli Tabak, 2023. https://www.instagram.com/p/Cw5xY84rZnu/	25
Görsel 27	Nur Sütçü, Madalyon Motifli Tabak, 2023. https://www.instagram.com/p/Cw5vPMxr5EG/	25
Görsel 28	Burak Çiftçi, Çarkıfelek Desenli Tabak, 2022, https://www.instagram.com/p/CloN87io9aP/	26
Görsel 29	Burak Çiftçi, Çarkıfelek Desenli Tabak, 2022, https://www.instagram.com/p/CloN2RkoJjc/	26
Görsel 30	Burak Çiftçi, Hayvan, Bitki Desenli Tabak, 2022, https://www.instagram.com/p/CjKbsXbLeD6/	27
Görsel 31	Burak Çiftçi, Yelkenli Desenli Tabak, 2022, https://www.instagram.com/p/CksMUyOrDMI/	27
Görsel 32	Burak Çiftçi, Çarkıfelek Desenli Tabak, 2022, https://www.instagram.com/p/CloNVjno_gF/	27

Görsel 32	Burak Çiftçi, Madalyon Desenli Tabak, 2023, https://www.instagram.com/p/CvLH-_br2Sm/	27
Görsel 34	At Başlı Testi, 19.yy. sonu, y: 42,6 cm., Dip ç: 11,7 cm., (Akalın, Demirsar- Arlı, Yılmaz, 1996, s. 87)	30
Görsel 35	At Biçimli Kap, 19.yy. sonu, 20.yy. başı, y:25,5 cm. u:17 cm. (Okumuş, 2012)	30
Görsel 36	At Biçimli Kap, 19.yy. ikinci yarısı, y:24,2 cm. u:21,5 cm. (Öney: 1971)	30
Görsel 37	Mehmet Uzuner Seramik Koleksiyonu “Çanakkale’nin Atları” Sergisinden Fotoğraf: Çanakkale Seramik Müzesi, 2023	31
Görsel 38	İsmail Bütün, At Başlı Testi Yapımı, https://www.mynet.com/son-seramik-ustasindan-gsf-ogrencilerine-canli-performans-180101860543 , 2023)	32
Görsel 39	İsmail Bütün, At Başlı Testi, 2015, Çanakkale, Fotoğraf: Necati Işık	32
Görsel 40	İsmail Bütün, Geleneksel Çanakkale Seramikleri At Biçimli Kap Üretimi, (Güler, Demir ve Turhan, 2019: 6619)	33
Görsel 41	Burak Çiftçi, Madalyonlu, At Başı Rölyefli Tabak, 2017, (Güler, 2019: 18)	34
Görsel 42	Burak Çiftçi, Bitki ve Hayvan Desenli, At Başı Rölyefli Tabak, 2017, (Güler, 2019: 18)	34
Görsel 43	Burak Çiftçi, Truva Atı Deseni (Güler, Demir ve Turhan, 2019: 6620).	35
Görsel 44	Pablo Picasso, (https://www.oggusto.com/sanat/sanatci/pablo-picasso-hayati-eserleri-ve-bilinmeyenleri , 2023)	36
Görsel 45	Matador ve Boğa, (https://www.masterworksfineart.com/artists/pablo-picasso/ceramics?sort=lowest&page=2 , 2023)	37
Görsel 46	Matador ve Boğa, (https://www.masterworksfineart.com/artists/pablo-picasso/ceramics?sort=lowest&page=2 , 2023)	38
Görsel 47	Matador, (https://www.masterworksfineart.com/artists/pablo-picasso/ceramics?sort=lowest&page=2 , 2023)	38
Görsel 48	Matador ve Boğa, (https://www.designmuseum.me/design-museum-shop/the-picassos-art-reproduced-in-ceramics/ , 2023)	38
Görsel 49	Salvador Dali, (https://www.oggusto.com/sanat/sanatci/salvador-dali-hayati-eserleri-ve-bilinmeyenleri , 16.08.2023).	39

Görsel 50	Troia Atı deseni, Salvador Dali, (http://www.theequinest.com/horses-of-salvador-dali/ , 2023)	40
Görsel 51	Salvador Dali, Le Cheval Bleu (https://www.lot-art.com/auction-lots/Salvador-Dali-after-Le-Cheval-Bleu/51494071-salvador_dali-03.10.21-catawiki , 2023)	40
Görsel 52	Salvador Dali Atlı Tabak, (https://www.sancakmuzayede.com/urun/3652773/limoges-salvador-dali-alti-adet-tabak-salvador-dali-limoges-la-conqu-te-du-cos , 2023).	41
Görsel 53	Salvador Dali Atlı Tabak, (https://www.pinterest.es/pin/455426581060874540/ , 2023)	41
Görsel 54	Salvador Dali, Plato en porcelana de Salvador Dalí - Antigüedades Barcelona Anticuario Tandem (tandemantiguedades.com , 2023)	42
Görsel 55	Salvador Dali, Plato en porcelana de Salvador Dalí - Antigüedades Barcelona Anticuario Tandem (tandemantiguedades.com , 2023)	42
Görsel 56	Ai Weiwei, Porselen Kavanoz (https://artigercek.com/kultur-sanat/cin-li-sanatci-ai-weiwei-istanbulda-30923h , 2023)	43
Görsel 57	Kavanoz, geç Yüan Hanedanlığı, 1350- 75, sır altı dekoru, h.27,8cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston (https://www.ngv.vic.gov.au/essay/the-date-of-a-rare-blue-and-white-wine-jar-in-the-chinese-collection/ 2023)	44
Görsel 58	Adil Can Güven ve Eşi Nursan Güven ile Atölyelerinde, İzniç, 2018	45
Görsel 59	Sağlam, B. (2018). “Son Çıraktan, Yeni Ustalara...” Çanakkale Troia, S.6,11	46
Görsel 60	Motif ve kompozisyon çalışmaları: a) Çarkıfelek motifinin ‘horoz ve tavuk motifi’ olarak yorumlanması. b) ‘Çanakkale Yelken Kulübü Bayan Sporcuları’ (S.Demir). c) Tekrara dayalı çevresel ve merkezi kompozisyon, d) Tematik kompozisyonlar, ‘Kaz dağlarının eteğinde koruluk’ ve ‘Servilerin gölgesinde uyuyanlar’ (S. Turhan). (Güler vd., 2019: 6609-6616)	47
Görsel 61	(a), (b), (c), (d). Sevda Figan Pazarcık, Çarkıfelek Motifleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları, 21x21cm., 2021	49
Görsel 62	(a), (b), (c), (d), (e), (f). Sevda Figan Pazarcık, Bitkisel Çıkışlı Rozet ve Desenlerin Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları, 21x21cm., 2021	50
Görsel 63	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Madalyon ve Rozetlerin Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları, 21x21cm., 2021	50

Görsel 64	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Bitki ve Hayvan Desenleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları, 21x21cm., 2021	51
Görsel 65	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Yelkenli Desenleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları, 21x21cm., 2021	51
Görsel 66	(a), (b), (c), (d). Sevda Figan Pazarcık, Cami, Köşk Desenleri Kağıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekor Çalışmaları, 21x21cm., 2021	52
Görsel 67	Ortası Çiçek Rozetli Tabak, 18. yy. sonu, y: 6,5 cm., ağız ç:32,8 cm., dipç: 9,7 cm., (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=228&page=31 , 2021)	53
Görsel 68	Sevda Figan Pazarcık, Ortası Çiçek Rozetli Tabak, Sıraltı Fırça Dekor, ç: 31cm, y:2 cm., 2017.	54
Görsel 69	Ortası Stilize Nar Motifli Tabak, (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=194&page=26 , 2021)	55
Görsel 70	Sevda Figan Pazarcık, Çiçek Demetli Tabak, Sıraltı Fırça Dekor, ç: 33cm, y: 6 cm., 2019	56
Görsel 71	Çarkıfelek Motifli Tabak, (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=14&page=2 , 2021)	57
Görsel 72	(a), (b), (c), (d), (d), (e), (f), (g), (h), (ı), (j), (k), (l). Sevda Figan Pazarcık, Çarkıfelek Motifleri Sıraltı Fırça Dekor Çalışmaları, 10x10 cm., 2017	57
Görsel 73	Yelken Motifli Tabak, Sırüstü Fırça Dekor, 19.yy. ilk yarısı, y: 6,3 cm., ağız ç:21,5 cm., dip ç: 5,8 cm. (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=19&page=3 , 2021)	58
Görsel 74	(a), (b), (c), (d), (d), (e), (f). Sevda Figan Pazarcık, Yelkenli Motifleri Sıraltı Fırça Dekor Çalışmaları, 10x10 cm., 2017	59
Görsel 75	Cami Tasvirli Tabak, Sıraltı Fırça Dekor, (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_en.php?sid=59&page=9 , 2021)	60
Görsel 76	(a), (b). Sevda Figan Pazarcık, Cami ve Köşk Desenleri Sıraltı Fırça Dekor Çalışmaları, 10x10 cm., 2017	61

Görsel 77	Sevda Figan Pazarcık, “Mahalle”, Cami ve Köşk Desenleri Yorumu, Sıraltı Fırça Dekorü ç:55cm, y: 5cm, 2018	61
Görsel 78	Hayvan Figürlü Tabak, 18.yy. sonları, 19.yy. başları. Sıraltı Dekorü, y: 6,5 cm., ç: 29,5 cm., (http://www.ceramopolis.com/wp-content/uploads/2011/08/Canakkale-Plate-Giraffe-Tiled-kiosk-Museum-Turkey-19th-w.jpg , 2021)	62
Görsel 79	Sevda Figan Pazarcık, Balık Deseni, Sıraltı Fırça Dekorü, ç: 33cm., y:4 cm., 2017.	63
Görsel 80	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, Kuş, Bitki ve Balık Figürleri Sıraltı Fırça Dekorü Çalışmaları, 10x10 cm, 2017.	63
Görsel 81	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü, 21x25 cm., 2023	65
Görsel 82	(a), (b). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 15x21 cm., 2023.	65
Görsel 83	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 15x21 cm., 2023.	66
Görsel 84	(a), (b), (c). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 15x21 cm., 2023	67
Görsel 85	(a), (b), (c), (d). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 15x21 cm., 2023	68
Görsel 86	(a), (b). Sevda Figan Pazarcık, At Başı Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 15x21 cm., 2023	69
Görsel 87	Sevda Figan Pazarcık, At Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 15x21 cm., 2023	69
Görsel 88	(a), (b), (c), (d). Sevda Figan Pazarcık, At Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 15x21 cm., 2023	70
Görsel 89	(a), (b). Sevda Figan Pazarcık, At Deseni, Kâğıt Üzeri Guaj Boya Fırça Dekorü Çalışmaları, 15x21 cm., 2023	71
Görsel 90	Aynalı Çarşı, Fotoğraf: Sevda Figan Pazarcık, 2023	73
Görsel 91	Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni, 23x16cm., 2023	75
Görsel 92	Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni, 20x18cm., 2023	75
Görsel 93	Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni, 19x15cm, 2023	76

Görsel 94	Sevda Figan Pazarcık, Aynalı Çarşı Deseni, 14x19cm., 2023	76
Görsel 95	Yalı Hanı, Fotoğraf: Sevda Figan Pazarcık, 2023	77
Görsel 96	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x15cm., 2023	78
Görsel 97	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x15cm., 2023	79
Görsel 98	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x17cm., 2023	79
Görsel 99	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x17cm., 2023	80
Görsel 100	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 18x23cm., 2023	80
Görsel 101	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x17cm, 2023	81
Görsel 102	Sevda Figan Pazarcık, Yalı Hanı Deseni, 20x17cm., 2023	81
Görsel 103	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., 2023	82
Görsel 104	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 21x29 cm., 2023	83
Görsel 105	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 21x29 cm., 2023	83
Görsel 106	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 21x27 cm., 2023	83
Görsel 107	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 23x21 cm., 2023	84
Görsel 108	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., 2023	84
Görsel 109	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., 2023	85
Görsel 110	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., 2023	85
Görsel 111	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., 2023	86
Görsel 112	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 21x29 cm., 2023	86
Görsel 113	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 18x24 cm., 2023	87
Görsel 114	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak, ç: 24cm, y: 3cm, 2023	88
Görsel 115	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak, ç: 25cm, y: 3cm, 2023	89
Görsel 116	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak, ç: 25cm, y: 3cm, 2023	89
Görsel 117	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak, ç: 24cm, y: 2cm, 2023	90
Görsel 118	Sevda Figan Pazarcık, At Başı Desenli Tabak, ç: 25cm, y: 2.5cm, 2023	90
Görsel 119	Sevda Figan Pazarcık, At Desenli Tabak, ç: 25cm, y: 3cm, 2023	91

Görsel 120	Sevda Figan Pazarcık, At Desenli Tabak, ç: 25cm., y: 2cm., 2023	90
Görsel 121	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 23x23 cm., 2023	92
Görsel 122	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 21x29.5 cm., 2023	92
Görsel 123	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, ç: 25 cm., y: 2cm., 2023	93
Görsel 124	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21 cm., y:2cm., 2023	94
Görsel 125	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 29x21cm., y:2cm., 2023	94
Görsel 126	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 23x23cm., y:2cm., 2023	95
Görsel 127	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 23x27.5cm, y: 2cm, 2023	95
Görsel 128	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 23x23cm., y:2cm., 2023	96
Görsel 129	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 22.5x27.5cm., y:2cm., 2023	97
Görsel 130	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 27x23 cm., y:2cm., 2023	98
Görsel 131	Sevda Figan Pazarcık, Kompozisyon, 21x29cm., y: 2cm., 2023	99